

APOLLO

HOMOJONGEREN

Aan het eind van de jaren zestig en het begin van de jaren zeventig werden in verschillende grote steden van ons land homojongerensociëteiten opgericht. Daarnaast kende plotseling elke universiteitsstad een studentenwerkgroep homo-seksualiteit. Het homojongerenwerk was geboren.

Veel van de toen opgerichte sociëteiten en werkgroepen bestaan niet meer. Van de ongeveer vijftien homojongerenverenigingen die ons land momenteel rijk is, stammen nog slechts enkele verenigingen uit deze begintijd. De vereniging met de langste ononderbroken geschiedenis, Apollo uit Rotterdam, viert dit jaar haar twintigjarig jubileum.

In dit boek zijn een aantal artikelen bijeengebracht over de beginjaren van Apollo. In een aantal andere artikelen worden bepaalde aspecten van het werk op Apollo (maatschappelijk werk, het verenigingsperiodiek) door de jaren heen gevolgd. Ook een toekomstvisie ontbreekt niet. Tenslotte biedt dit boek een overzicht van bestuurders (1968-1988) en werkgroep-coördinatoren (1979-1988).

elke vrijdag café
van 21.00 - 02.00 uur

Josephstraat 32 - Rotterdam
Postbus 1490 - 3000 BL Rotterdam
010 - 436 14 44

TWINTIG JAAR JONG HOMO APOLLO : JUBILEUMBOEK 1968 - 1988 / PETER ZWAAL

TWINTIG JAAR

JONG HOMO APOLLO

JUBILEUMBOEK

1968 - 1988

SAMENSTELLING & REDACTIE
Peter Zwaal

Jong? Homo? Apollo!!!

Je loopt de trap op, je fiets heb je beneden vastgezet.

Jong? Homo? Apollo!!! schreeuwt een poster die je het zicht naar binnen half belet.

De drempel over gaat nog - maar de deur klemt en geeft niet mee.

Knal! Wel even anders dan gepland, zo'n luidruchtige entree.

Ze kijken - zouden ze het zien - zijn zij nou allemaal...?

Onmogelijk je te verstoppen in dit kale sooslokaal.

Niet gillen, naar de bar, 'één cola' vraag je heel beheerst.

Maar dan, God, naast je, een stem 'Hallo, jij bent hier voor 't eerst...?'

Vluchten kan niet meer, ontkennen heeft geen zin. Even denk je aan het kikkerbad dan spring je toch het diepe in.

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Zwaal, Peter

Twintig jaar jong homo Apollo: jubileumboek 1968-1988 / samenst. en red. Peter Zwaal. - Rotterdam : Apollo, 1988. - ill.

INHOUD

3

Inleiding (4)

Tussen integreren en creperen : Apollo 1968-1970 (6)

De Rotterdamse Studenten Werkgroep Homoseksualiteit (18)

Maatschappelijk werk(st)ers op Apollo (28)

Cabaret Homofonie (38)

Vijgebladerend (42)

Jan-Willem, een jongen van 17 (54)

Tien jaar terug, tien jaar Apollo (58)

Homoseksualiteit, Apollo : een futurologische beschouwing (64)

22 besturen, 10 verhuizingen, 16 kascontrole-commissies, etc. (70)

Verantwoording (79)

Inleiding

Homojongerenverenigingen zijn nog een betrekkelijk nieuw fenomeen. De afgelopen jaren zijn binnen tal van COC-afdelingen aparte homojongerengroepen ontstaan. De eerste 25 jaar van haar bestaan heeft het COC voor homojongeren weinig of niets betekend. De oorzaak daarvan was artikel 248-bis van het Wetboek van Strafrecht: "De meerderjarige, die met een minderjarige van hetzelfde geslacht wiens minderjarigheid hij kent of redelijkerwijs moet vermoeden, ontucht pleegt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaar." Om meerderjarige leden tegen chantage te beschermen en tegenstanders van het COC geen gelegenheid te geven de vereniging te doen verbieden (wegens het uitlokken van overtreding van 248-bis), werd minderjarigen de toegang tot het COC ontzegd.

Daarom ontstonden aan het eind van de jaren zestig en het begin van de jaren zeventig buiten het COC om een aantal homojongerensociëteiten. Vier daarvan werden vanuit de Stichting Ruimte opgezet en waren ondergebracht bij de door deze stichting beheerde open jongerencentra. Het waren Zoos (Amsterdam, 1967), Apollo (Rotterdam, 1968), Laan 28 (Den Haag, 1969) en Mix (Leiden, 1970). Andere homojongerensociëteiten uit deze begintijd zijn Pann (Utrecht, 1969), Gosh (Arnhem), Zjantiel (Tilburg) en de Jongeren Werkgroep Homofilie Maastricht, die allen met het oog op de integratie van homojongeren waren opgezet door en/of verbonden werden aan culturele en politieke centra die zich op een algemeen (jongeren)publiek richtten. Van de genoemde sociëteiten bestaan hedentendage alleen Apollo en Pann nog, zij het dat deze laatste in twee-

erlei opzicht geen aanspraak meer kan maken op het etiket homojongerenvereniging: in de eerste plaats kent Pann geen leden en in de tweede plaats wordt er geen leeftijdsgrens gehanteerd. Zodoende is Apollo de enige homojongerensociëteit van de eerste generatie die tot op de dag van vandaag heeft weten te overleven.

Tegelijkertijd met de opkomst van de eerste homojongerensociëteiten ontstonden in alle steden waar universiteiten en hogescholen waren gevestigd studentenwerkgroepen homoseksualiteit. Deze werkgroepen zijn inmiddels allemaal verdwenen; enkelen zijn voortgezet als voor iedereen toegankelijke verenigingen (dus niet langer exclusief voor studenten). De Rotterdamse Studenten Werkgroep Homoseksualiteit ging in 1970 op in Apollo.

In dit jubileumboek ter gelegenheid van twintig jaar Apollo wordt getracht de vroegste geschiedenis van Apollo (en de R.S.W.H.) te reconstrueren. De periode van 1971 tot heden komt weliswaar aan bod in een aantal artikelen over het maatschappelijk werk op Apollo en het verenigingsperiodiek Het Vijgeblad, alsmede in een aantal krantenknipsels, maar er blijven veel zaken over die zich lenen voor nadere beschouwing. Wellicht dat bij het volgende lustrum, als Apollo een kwart eeuw bestaat, opnieuw een (amateur-) historicus/historica (in de dop) binnen de vereniging zal opstaan die weleens in dat wanordelijke Apollo-archief wil spitten. Ik wens hem of haar veel succes; het materiaal uit latere jaren dat ik heb ingezien is veelbelovend, het aantal bronnen waaruit geput kan worden groter.

Ik wens iedereen veel lees- en kijkplezier en hoop dat het jubileum op grootse wijze gevierd wordt.

Tussen integreren en creperen : Apollo 1968-1970

6

Peter Zwaal

De geschiedenis van de Rotterdamse homojongerensociëteit Apollo begint in Amsterdam, waar in september 1967 een soortgelijke soos van start ging onder de voor de hand liggende naam 'Zoos'. Aan de oprichting van deze laatste sociëteit was overleg voorafgegaan tussen de stichting Dialoog, die beschikte over een groot aantal namen en adressen van homofiele jongeren die in contact met leeftijdsgenoten wensten te komen, en de stichting Ruimte, die een aantal jongerencentra beheerde. Overeenstemming werd bereikt over het uitgangspunt dat een sociëteit voor jongere homofielen ingebouwd zou moeten worden in het werk van een jongerencentrum; in geen geval zou zo'n sociëteit een geïsoleerde positie binnen een jongerencentrum mogen innemen aangezien dit de integratie van een homofiel gedragspatroon in de maatschappij zou verhinderen. Zoos was, volgens een journalist die de sociëteit anderhalf jaar na oprichting bezocht, "[...] een primeur voor Nederland en misschien wel voor de hele wereld". (1)

Ook in Rotterdam werd onderkend dat er voor homofiele jongeren geen specifieke contactmogelijkheden waren. Op 27 februari 1968 werd door het COC - Rotterdam een discussieavond georganiseerd waar de 'problemen van en rondom homofiele minderjarigen' aan de orde werden gesteld. Deze avond werd gehouden in het Zalencentrum aan de Henegouwerlaan 44 en was, "[...] zoals uit de aard van het onderwerp logisch volgt [...], ook toegankelijk voor minderjarigen. (2) Resultaat van deze avond was dat een groepje jongeren kon worden gevormd dat buiten het COC om activiteiten voor homofiele minderjarigen zou gaan ontplooiën. Er werden een aantal huiskamerbijeenkomsten belegd - die afwisselend werden gehouden bij COC-voorzitter Peter van Eeten en bij Wim Haak, meestal op donderdagavond - en tijdens één van die bijeenkomsten moet zijn besloten dat de groep zichzelf als 'Apollo' zou gaan presenteren.

In de hoofdstad werd ondertussen het experiment Zoos aandachtig bestudeerd. Het aantal bezoekers - zo'n 60 tot 150 per zondagavond - stemde tot tevredenheid. Nadat Zoos één jaar had gedraaid werden door de landelijke staf en het plaatselijke bestuur van Ruimte de volgende conclusies getrokken: 1) het werk van de sociëteit voor jongere homofielen moest niet alleen worden gecontinueerd maar zelfs worden uitgebreid tot andere grote steden in ons land waar

7

Ruimte de beschikking had over een cultureel werker; 2) het was noodzakelijk dat naast de begeleiding door een cultureel werker ook begeleiding door een maatschappelijk werker werd gewaarborgd aangezien de laatste beter in staat moest worden geacht bezoekers met individuele problemen op te vangen en door te verwijzen.

Op 12 september 1968 opent de stichting Ruimte een dependance in Rotterdam aan de Gaffeldwarsstraat 5 onder de naam 'Ruimtes Situatie Centrum'. Vanaf de start zijn er concrete plannen om, gezien de gunstige ervaringen opgedaan met het hoofdstedelijke experiment, ook in het Rotterdamse centrum een sociëteit voor jongere homofielen (tot 25 jaar) onder te brengen. Daartoe werden contacten aangeknoopt met de groep van Peter van Eeten. Henk Branderhorst: "Een groep van een tiental rotterdamse jongeren vormt de kern van de sociëteit die onder de naam 'Apollo' van start gaat. Deze kerngroep wordt begeleid door de staf van Ruimte, waaraan in het najaar een maatschappelijk werk(st)er zal worden toegevoegd, speciaal belast met de opvang van 'moeilijke gevallen'. Aanstelling van deze medewerk(st)er is mogelijk gemaakt door een experimentele subsidie van de Nationale Federatie voor de Geestelijke Volksgezondheid." (3) De maatschappelijk werkster, Leny Lobry-Roymans, verschijnt overigens pas in januari 1969 en Apollo moet haar aanvankelijk delen met de zustersociëteiten in Amsterdam (Zoos) en Den Haag (Laan 28). Met ingang van 19 september 1968 opent Apollo elke donderdagavond van 20.00-24.00 uur zijn deuren voor homofiele jongeren én belangstellenden; om integratie van homo- en heteroseksuele jongeren te bevorderen en gettovorming te voorkomen hebben de donderdagavonden een open karakter. Niet alle leden waren daar overigens even gelukkig mee en al in november werd overgestapt op besloten sociëteitsavonden. (4)

Of het hier aan ligt weten we niet, maar ruim een maand na dit besluit blijkt de belangstelling voor Apollo - aanvankelijk bezochten zo'n 40 mensen per avond de soos (5) - behoorlijk te zijn teruggelopen: "We draaien nu drie maanden. Aanvankelijk leek het erop dat Apollo een groot succes zou worden, maar de laatste weken, moeten we tot onze zeer grote teleurstelling constateren, dat steeds meer mensen de donderdagavond verstek laten gaan." (6) Er wordt een voorlopig bestuur gevormd waarin zitting nemen Wilfred Amstelveen (voorzitter), Thea Janse (secretaresse), Joop Reerink (penningmeester) en

Wilco Kalbfleisch en Constance Oversloot. Op 16 januari 1969 belegt dit bestuur de eerste algemene ledenvergadering, waar onder andere de prijs van het lidmaatschap - vastgesteld op f 7,50 per kwartaal, voor welk bedrag men ook toegang had tot andere Ruimte-activiteiten - en de uitgave van een regelmatig verschijnend convocaat - Maandkreet geheten - ter sprake worden gebracht. Om de leegloop van Apollo tegen te gaan wordt besloten eens per maand een bijzondere activiteit te programmeren op de donderdagavond - een film, lezing of discussie - en deze avonden, in tegenstelling tot de gewone soosavonden, weer een open karakter te verlenen. De algemene ledenvergadering wordt tevens benut om Leny Lobry-Roymans voor te stellen. (7)

In februari gaat het weer goed met Apollo: "Het aantal nieuwe leden groeit gestaag, de donderdagavonden worden steeds drukker bezocht. Maar er kunnen er nog meer bij, aarzel dus niet je vrienden en bekenden mee te nemen." (8) Middels een drietal werkgroepen wordt getracht de leden meer bij de dagelijkse gang van zaken op Apollo te betrekken: de werkgroep programmaverzorging, die zich over de maandelijkse bijzondere activiteit zou moeten ontfermen, de werkgroep maandblad en de huishoudelijke dienst, die de bar runt en de entreegelden int, zouden de schouders van het bestuur moeten ontlasten. In de praktijk blijft het bestuur nauw bij alle uitvoerende werkzaamheden betrokken, geen enkele werkgroep weet zich duidelijk te profileren. De indruk bestaat dat de opleving van Apollo voornamelijk moet worden toegeschreven aan het succes van de open avonden. Op 20 februari hield drs. W.J. Sengers een praatje over zijn boek Gewoon hetzelfde? (over de zelfaanvaarding van de homofiel) en op 3 april was Sengers wederom van de partij om vragen te beantwoorden die wegens de overweldigende belangstelling op 20 februari waren blijven liggen. Ook de seksualiteit van de vrouw kwam dit maal aan bod, wat Thea Janse verleidde tot de opmerking "Eindelijk gerechtigheid!!" in het door haar opgestelde convocaat. (9) Op 24 april werden de bezoekers van Apollo getraceerd op Nederlandse chansons en gedichten en 12 juni werd een avond over geslachtsziekten gehouden.

Op 30 juni 1969 brandde Ruimtes Situatie Centrum uit. Apollo stond voor de eerste van de vele verhuizingen uit zijn geschiedenis. Een tijdelijk onderkomen werd gevonden in jeugdsociëteit Opopo-inn, gevestigd in een houten keet aan de Noordmolenwerf 3-5 tegenover het politiebureau Haagseveer. Met deze doopsgezinde jeugdsociëteit waren in

januari van dat jaar contacten aangeknoopt toen leden van Opopo-inn, na een lezing van Sengers, te kennen hadden gegeven een gedachtenwisseling met homofiele leeftijdsgenoten op prijs te stellen. Daartoe werden ze op 31 januari in de gelegenheid gesteld toen leden van Apollo op uitnodiging een bezoek brachten aan Opopo-inn. (10) Bij het 10-jarig bestaan van Apollo in 1978 vertelde Peter Gorissen hoe Apollo in Opopo-inn terecht kwam: "Eigenlijk heel toevallig. Behalve dat ik op Apollo kwam, bracht ik ook wel bezoeken aan Opopo-inn. Een jongen die ik daar leerde kennen (11) zat daar als vrijwilliger in het bestuur; daarnaast kwam hij ook op Apollo. Hij zorgde ervoor, dat Apollo er in mocht. Een aantal mensen van de kerkeraad was er tegen. Daarop mocht Apollo eerst voor een maand in die ruimte van de kerk, daarna werd die termijn verlengd. Zo'n twee à drie maanden heeft Apollo daar gezeten. Erg veel integrerend werk is daar verricht naar mijn mening. Er kwamen n.l. ook een aantal mensen van Opopo-inn op de donderdagse Apollo-avonden; nou, die hadden nog nooit een homofiel gezien. Dat vonden ze prachtig. Ik vergeet nooit, dat een jongen van rijke komaf er vóór was, dat Apollo op Opopo-inn kwam [...]. Hij heeft zelfs nog een tijdje, toen hij problemen had met zijn ouders over de relatie met zijn meisje, onderdak genoten bij iemand van Apollo." (12)

In september, bij het éénjarig bestaan van Apollo - dat overigens al op 5 juni, dus vóór de brand, was gevierd - ligt het bezoekersaantal ergens tussen de 30 en 40 per avond. De eerste bestuurswisseling vindt plaats en het ledensysteem wordt afgeschaft. In plaats daarvan moeten bezoekers f 0,75 toegang betalen. Hoewel niet het hele oude bestuur opstapte, kreeg het nieuwe bestuur met grote aanvangsmoeilijkheden te kampen. De introductie van bezoekers werd als problematisch ervaren, de sfeer op de sociëteit leed onder het uitblijven van programma's en het bezoekersaantal liep dientengevolge terug tot gemiddeld 23 per avond. (13) Het gebrek aan daadkracht werd ook geweten aan de omvang van het bestuur. Jan-Philip Joolen, die eerder al ook het oude bestuur tussentijds was komen versterken, biedt opnieuw zijn diensten aan; een andere gegadigde voor een bestuursfunctie is omstreden omdat hij op Apollo 'queen-verkiezingen' wil houden, wat niet met de opvangfunctie van Apollo strookt. (14) Op een bestuursvergadering op 27 oktober wordt de introductie van bezoekers aan de orde gesteld: "Hij [de nieuwe bezoeker, P.Z.] wordt direkt aangevallen door een 'vaste gast', zodat hij gedwongen wordt over zichzelf na te denken en hierdoor behoorlijk in de vernieling kan raken.

Wanneer Leny deze persoon bij zich krijgt, blijkt gewoon dat deze manier van 'introduceren' een heleboel kapot heeft gemaakt. Verder moeten we niet direkt de eerste keer dat iemand binnenkomt zijn naam en adres vragen [...]." Introductanten moeten kortom nieuwelingen de kans geven de kat uit de boom te kijken. Binnen het bestuur bestaat onenigheid over de vraag of de sfeer op Apollo-avonden niet wat oversekst is. "Wèl zag iedereen in, dat er onder de vaste bezoekers bepaalde groepspatronen wat betreft het met elkaar omgaan zich ontwikkeld hebben", heette het enigszins cryptisch en krom. (15) Aansprekende programma's (optredens van Andreas Burnier en Henk van Ulsen) zouden de gezapige sfeer op Apollo moeten verdrijven.

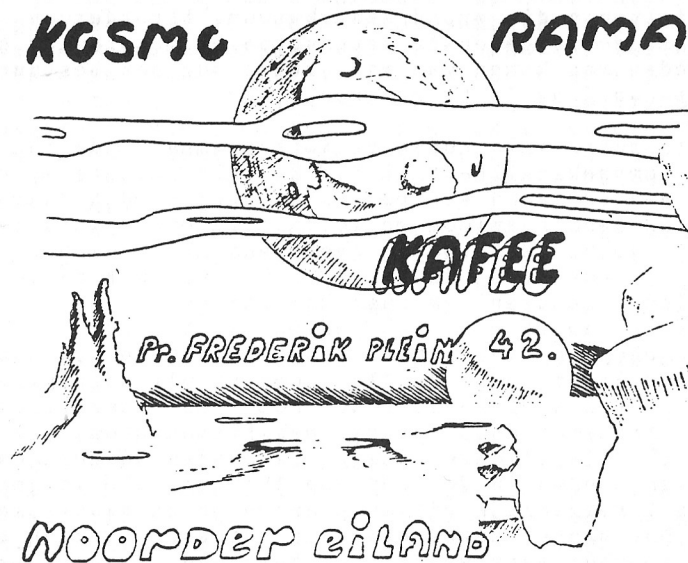
Ondanks de verbeterde pogingen van het bestuur om het tij te keren, velt Hans Stevens, een stagiair van de Sociale Academie, in wollige bewoordingen en hoofdletters vermijgend, een vernietigend oordeel over Apollo in zijn stageverslag: "de oorzaak van de afgang van de soos ligt gewoon in het feit dat homofilie in de zin waarin we het allemaal opvatten niet bestaat. [...] door een soos op te richten voor homofiele mensen vooronderstel je, dat iemand zich uitsluitend homofiel gedraagt en dit is gewoon in strijd met de realiteit. daarom is het gewoon begrijpelijk, dat na een aantal praktische tegenslagen de fut er een eind uit is; als iedereen aanvoelde dat hij een werkelijk wezenlijk aandeel had in een reëel stuk menselijke interactie, hadden we de moed niet opgegeven." Volgens Hans is er op Apollo sprake van een hokjesmentaliteit, al erkent hij ruiterslijk daar zelf ook wel last van te hebben (gehad): "de eerste keren dat ik in de soos was ben ik enorm van mezelf geschrokken; ik wist me totaal geen raad met mijn figuur, terwijl ik me er toch van bewust was dat degenen met wie ik op dat moment samen was daar precies hetzelfde zaten te zijn als ik: mens zijn. op dat moment werd mijn gedrag helemaal bepaald door het feit, dat ik in mijn hokje zat, en dat de soosleden in hun hokje zaten, en dat tussen deze hokjes geen enkele deurscheen te zitten, waarop aan beide kanten 'gewoon mensen' stond; aan mijn kant stond op die deur: 'hier zitten de homo's, bemoei je er niet mee, wees ervoor op je hoede', aan de andere kant stond: 'opgepast, bemoeizieke, nieuwsgierige hetero'. Iedere keer als één van beide partijen gebruik maakte van deze deur werd de kommunikaatsie helemaal bepaald door het onderscheid hetero-homo." (16) Peter Gorissen's mening dat op Opopo-inn erg veel integrerend werk is verricht, lijkt in lijnrechte tegenpraak met de bevindingen van Hans Stevens, wiens geiteharensoekenproza in ieder geval duidelijk maakt dat de integratiegedachte op Apollo niet erg uit de verf kwam.

RUIMTIE OPIEN

in R'dam. NIEUW op 15 NOV. Met

KOSMO

RAMA

Op woensdag 26 november 1969 mag Apollo een nieuwe start maken op het Prins Frederikplein 42, waar Ruimte, in afwachting van de wederopbouw van haar pand aan de Gaffeldwarsstraat, onderdak had gevonden in een houten schoolgebouw. Henk van Ulsen treedt die avond op; het blijkt een gebeurtenis te zijn die geen vervolg krijgt omdat andere sprekers te duur zijn (Andreas Burnier) of niet precies weten waarover ze de Apollo-bezoekers moeten onderhouden (Henk Branderhorst). Meer dan een jaar zat Apollo op het Noordereiland en het is zonder twijfel de meest duistere periode in Apollo's bestaan tot op heden. Het bezoekersaantal liep snel terug. Wil van Berge Hengouwen en Theo Groot, in 1983 geïnterviewd bij het vijftienjarig bestaan van Apollo: "[...] er waren avonden in de Noordereiland-tijd dat we er met zijn tweeën zaten.

Als wij toen gezegd hadden 'bekijk het maar' dan had Apollo nu niet meer bestaan." (17) De leegloop werd, behalve aan het ontbreken van aansprekende programma's, vooral ook geweten aan de locatie. Het feit dat de sociëteitsavonden in het pand op het Noordereiland niet in een eigen afgesloten ruimte plaatsvonden maar gewoon in het voor iedereen toegankelijke Kosmorama Kafee, mocht niet als excuus gelden: vaste bezoekers van het café die - ingelicht over Apollo's aanwezigheid op donderdagavond - niettemin die avond langskwamen, bevorderden immers juist de zo gewenste integratie en mochten er toch moeilijkheden van komen dan was altijd nog het bestuur van Ruimte nabij om in te grijpen. (18)

Vanaf 19 februari 1970 houdt de Rotterdamse Studenten Werkgroep Homoseksualiteit (R.S.W.H.) elke eerste en derde donderdag van de maand een borrel op Apollo, dat daarmee misschien wel een roemloos en voortijdig einde werd bespaard. Met de R.S.W.H. waren overigens al vanaf het vroegste begin contacten. Op 21 januari 1969 waren Apollo- en R.S.W.H.-leden gezamenlijk naar het Binnenhof getogen om deel te nemen aan de eerste homodemonstratie ooit in Nederland gehouden (tegen het gewraakte artikel 248bis) en een maand later waren Apollo-leden op uitnodiging aanwezig op een R.S.W.H.-feest voor "homo- en heterofielen, a-, bi- en trisexuelen, voyeurs, exhibitionisten, ex- en présexuelen". (19) Andere integratiefeesten en gezamenlijke acties zouden in de loop van 1969 en 1970 volgen en mondden uiteindelijk uit in plannen om te gaan fuseren. (20) Voor het echter zover was - in oktober - werden twee rapporten gepubliceerd waarin het homojongerenwerk aan evaluatie werd onderworpen.

Homofiele jongeren in relatie tot hun omgeving was een rapport van het Nederlands Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek (N.I.S.S.O.) in opdracht van het Jeugd- en jongerencentrum Ruimte en het Homofiel Studenten Dispuut (H.S.D.) uit Utrecht en gesubsidieerd door de Nationale Federatie voor de Geestelijke Volksgezondheid. Het rapport bevat de resultaten van een onderzoek onder 190 homofiele jongeren - leden en bezoekers van de Utrechtse Studenten Werkgroep Homoseksualiteit (zoals het H.S.D. zich inmiddels was gaan noemen), Zoos en Apollo - naar de mate van zelfaanvaarding van de homoseksuele gerichtheid en de bereidheid tot manifestatie daarvan ('het er voor uitkomen'). De onderzoekers kwamen o.a. tot de volgende conclusies:

- 25,3 % van de ondervraagde jongeren was bereid zich als homofiel te uiten (hoge manifesteerders); 36,8 % durfde dat niet (lage manifesteerders) terwijl 37,9 % van de ondervraagden selectief voor zijn of haar homofilie uitkwam;
- hoge manifesteerders piekerden relatief weinig over hun seksuele verlangens terwijl lage manifesteerders die verlangens veelal als problematisch ervoerden;
- lage manifesteerders bezochten de U.S.W.H., Zoos en Apollo om uit een zeker isolement te raken; het vinden van een vaste partner was voor hen zeer belangrijk; bij middelmatige en hoge manifesteerders stonden het vinden van vrienden in het algemeen en de gezelligheid (drinken, dansen, praten) centraal; hoge manifesteerders wilden daarnaast middels acties, discussies en demonstraties een bijdrage leveren aan een algemene klimaatverbetering ten aanzien van homofilie;
- hoge manifesteerders waren beter dan lage manifesteerders in staat tot het sluiten van een vaste vriendschapsrelatie; toch was het streven van de lage manifesteerders naar zo'n relatie zeker zo groot, zo niet groter dan dat van de hoge manifesteerders; de indruk bestond dan ook dat persoonlijke moeilijkheden van de lage manifesteerders een oorzaak waren van hun falen. (21)

In Zevenenzestig/zeventig, een rapport van de stichting Ruimte, worden de uitkomsten van het N.I.S.S.O.-onderzoek nog eens gememoreerd. Dat de lage manifesteerders ondanks hun teleurstelling bij het vinden van een vaste partner veelal toch de sociëteiten bleven bezoeken, moest volgens Ruimte positief worden geïnterpreteerd. Het bood immers uitzicht op de mogelijkheid dat deze jongeren "[...] middels de confrontatie met de midden- en hoogaanvaarders een stapje verder kunnen komen bij het proces van zelfaanvaarding". (22) Behalve de vraag welke bijdrage men leverde aan het zelfaanvaardingsproces van homofiele jongeren, drong zich bij Ruimte ook nog een andere vraag op: was de integratie van de homofiele jongerensociëteiten binnen de door Ruimte beheerde jongerencentra geslaagd? Henk Branderhorst, Leny Lobry-Roymans en haar collega Wina Schulze meenden dat deze vraag nog nauwelijks te beantwoorden was maar hielden het erop dat én in Amsterdam én in Rotterdam én in Den Haag sprake was van een voorzichtige aanzet tot integratie. Incidenteel hadden Zoos, Apollo en Laan 28 met andere binnen Ruimte opererende werkgroepen samengewerkt en was er wederzijds een begin gemaakt met het toegankelijk maken en vergemakkelijken van de deelname aan elkaars activiteiten. Eén en ander was niet zonder

slag of stoot totstandgekomen en de cultureel werkers die tot taak hadden de homofiele jongerensociëteiten én de andere werkgroepen binnen Ruimte te begeleiden, waren niet geheel vrij te pleiten: "De onbekendheid van de cultureel werkers binnen de Ruimte-centra met de problematiek van homofiele jongeren en het feit dat zij - met alle goede wil, die zonder twijfel aanwezig was - veelal op eenzelfde wijze reageerden op afwijkende gedragspatronen als ieder ander, waren er de oorzaak van dat er in de beginperiode een reeks van kortsluitingen ontstond tussen de werkgroepen die verantwoordelijk waren voor het functioneren van de sociëteiten en de cultureel werkers (én de plaatselijke besturen van de centra)." (23) De landelijke staf van Ruimte heeft meer dan eens moeten bemiddelen in conflictsituaties. Zo echter niet in Rotterdam, waar de samenwerking tussen de werkgroep Apollo en het bestuur van Ruimtes Situatie Centrum (in de persoon van Jos Corver) tot op dan voorbeeldig was geweest. Jos Corver was bijna iedere soosavond aanwezig en bezocht ook de bestuursvergaderingen van Apollo.

De auteurs van Zevenenzestig/zeventig bleven vierkant achter de integratiegedachte staan: "Ook al blijkt in de praktijk tot nu toe dat we er slechts incidenteel in slagen een stukje werkelijke integratie tot stand te brengen tussen de sociëteiten voor jongere homofielen enerzijds en de deelnemers aan de andere activiteiten én de maatschappij in z'n totaliteit anderzijds, dan nog blijft het argument om sociëteiten voor jongere homofielen in te bouwen in jongerencentra recht overeind: op z'n minst is dan gewaarborgd dat de integratiekanalen open gehouden worden en dat geen ekstra drempels genomen hoeven te worden als aan de ene of de andere kant de behoefte, de mogelijkheid of de wil bestaat elkaar te ontmoeten." (24) Vergelijken we de Rotterdamse situatie van medio 1970, vlak voor het samengaan van R.S.W.H. en Apollo, met de situatie zoals die in Zevenenzestig/zeventig wordt afgeschilderd, dan moet duidelijk zijn dat Ruimte het zo succesvol in Amsterdam gestarte experiment nog niet als mislukt wilde beschouwen en dat de integratie-tendenzen die men meende te bespeuren meer het produkt van 'wishful thinking' waren dan een alledaagse realiteit. Conflicten tussen enerzijds cultureel werker en plaatselijk bestuur en anderzijds de werkgroep homojongerensociëteit, waren in de Rotterdamse situatie (nog) niet gerezen en kunnen dus niet als verzachtende omstandigheid gelden voor het gebrek aan integratie. Voor zover er van integratie sprake was, vond dit plaats tussen leden en bezoekers van Apollo en de R.S.W.H.●

Noten

- 1) Jonge homofielen ontmoeten elkaar / Richter Roegholt. - Ouders van nu (1969)6(maart)p.84-86, p.84
- 2) Convocaat COC - Rotterdam door C. Conrads, Rotterdam, 22 februari 1968
- 3) Homofiele jongeren sociëteit 'Apollo' / Henk Branderhorst. - De Schandaalkrant 1(1968)1(september)p.7-8
- 4) Convocaat Apollo, Rotterdam, november 1968
- 5) Aldus Theo Groot in: Tien jaar Apollo en integratie / [onder red. van Nico van der Mijde en Rob Hoek]. - Rotterdam : Apollo, 1978. - p.7
- 6) Convocaat Apollo, Rotterdam, 23 december 1968
- 7) Uitnodiging ledenvergadering door Th.A. Janse, Rotterdam, 11 januari 1969
- 8) Maandkreet 1(1969)2(15 februari)
- 9) Convocaat Apollo door Th.A. Janse, Rotterdam, maart 1969
- 10) Brief van Constance Oversloot, Joop Reerink en Pieter Kruithof aan leden van Apollo, Rotterdam, 25 januari 1969
- 11) Vermoedelijk is dit Jan-Philip Joolen geweest.
- 12) Peter Gorissen in: Tien jaar Apollo en integratie, p.8. Gorissen's opmerking dat mensen van Opopo-inn nog nooit een homofiel hadden gezien wekt bevreemding in het licht van de op 31 januari 1969 georganiseerde ontmoeting. Overigens bood Opopo-inn Apollo ruim 3½ maand huisvesting, van 31 juli t/m 20 november 1969.
- 13) Convocaat Apollo, Rotterdam, 20 september 1969
- 14) Notulen werkgroepvergadering, Rotterdam, 22 oktober 1969
- 15) Notulen werkgroepvergadering door Wilco Kalbfleisch, Rotterdam, 10 november 1969. Notulen werkgroepvergadering door Hans Stevens, Rotterdam 27 oktober 1969
- 16) Mijn visie op het 'probleem' homofilie o.a. naar aanleiding van mijn praktijk in de sociëteit voor homofiele jongeren Apollo door Hans Stevens, Rotterdam, [eind 1969, begin 1970]
- 17) Vijftien jaar Apollo / Adje Erkelens, Jos Heeneman, Wil van Berge Henegouwen en Theo Groot. - Vijgeblad 5(1983)10 p.5
- 18) Notulen werkgroepvergadering door Wilco Kalbfleisch, Rotterdam, 10 november 1969
- 19) Maandkreet 1(1969)2(15 februari)
- 20) Zie elders in dit boek het artikel De Rotterdamse Studenten Werkgroep Homoseksualiteit.
- 21) Homofiele jongeren in relatie tot hun omgeving / door Martin Moerings. - Zeist : Nederlands Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek, 1970. - (N.I.S.S.O.-rapport ; 3). Het aandeel van Apollo in dit onderzoek was overigens gering. In februari 1969 kregen aan het eind van een sociëteitsavond 18 bezoekers een vragenlijst overhandigd; 16 voldeden aan het verzoek de lijst ingevuld én voorzien van naam en adres terug te sturen naar het N.I.S.S.O. (een boeken-, platen- of bioscoopbon was in het vooruitzicht gesteld). Met 10 personen werd in een later stadium contact opgenomen voor een interview, dat veelal op Apollo plaatsvond.
- 22) Zevenenzestig/zeventig : een reeks opmerkingen bij drie jaar sociëteiten voor jongere homofielen en de begeleiding daarvan / samenst.: Leny Lobry-Roymans, Wina Schulze [en] Henk Branderhorst. - Amsterdam : Ruimte, 1970. - p.5
- 23) ibidem, p.4
- 24) ibidem, p.16

De Rotterdamse Studenten Werkgroep Homoseksualiteit

18

Peter Zwaal

Toen Apollo in 1968 begon met het ontplooiën van activiteiten voor homojongeren was zij niet de enige organisatie die in Rotterdam iets voor homojongeren poogde te betekenen. Vrijwel gelijktijdig met Apollo was namelijk de Rotterdamse Studenten Werkgroep Homoseksualiteit (R.S.W.H.) opgericht, die zich aanvankelijk exclusief richtte op studenten van de Nederlandse Economische Hogeschool (N.E.H.) en de Medische Faculteit Rotterdam (M.F.R.). Apollo, dat van aanvang af voor alle homofiele jongeren openstond, werd voornamelijk door werkende jongeren bezocht. (1) Gaandeweg werd de R.S.W.H. minder exclusief en werden nauwere banden aangeknoopt met Apollo. In oktober 1970 ging de R.S.W.H. op in Apollo. Sindsdien hebben in achtereenvolgende besturen van Apollo vrijwel altijd studenten de dienst uitgemaakt. In dit artikel wordt de opkomst en ondergang van de R.S.W.H. belicht.

Begin 1968 staken een aantal studenten van de Nederlandse Economische Hogeschool en de Medische Faculteit Rotterdam de koppen bij elkaar om tot de oprichting van een studenten werkgroep homoseksualiteit te komen. In Utrecht en Amsterdam bestonden al dergelijke werkgroepen. Het Homofiel Studenten Dispuut (H.S.D.) in Utrecht (opgericht op 18 september 1967) en de Amsterdamse Studenten Werkgroep Homoseksualiteit (A.S.W.H., opgericht op 31 januari 1968) telden al vrij spoedig tientallen leden; in februari 1968 was het H.S.D. met 82 leden en een onbekend aantal bezoekers die geen lid waren de grootste studenten werkgroep homoseksualiteit.

Uitgangspunt van de Rotterdamse werkgroep was "[...] dat men mag aannemen dat in de huidige maatschappelijke omstandigheden de kans bestaat dat een homofiel student, meer problemen heeft dan een niet-homofiel student, zowel in het persoonlijke vlak (ouders, vereniging, vrienden) als in de studie. Doen alsof men niet zo is, of zich isoleren in zijn homofilie is een schijnoplossing van deze problemen. De werkgroep stelt zich dan ook tot taak homofiele studenten(es) op te vangen en hen te helpen de stap uit het isolement te zetten." Daarnaast hoopte de werkgroep "[...] een bijdrage te leveren tot de aanvaarding van de homofilie als facet van de totale persoonlijkheid en als onderdeel van het totaal van de seksualiteit. Hoe eerder door verwezenlijking van dat laatste de overbodigheid van de werkgroep kan worden bereikt, hoe beter het is." (2)

19

Alvorens in de openbaarheid te treden werden contacten aangeknoopt met 'studentenzorgers': studentendecanen, -psychologen, -artsen en -pastores. Een bestuur werd gevormd dat voorbereidingen trof voor de in het komende academische jaar te ontplooiën activiteiten. Ook bij de oprichting van de landelijke Federatie van Studenten Werkgroepen Homoseksualiteit (F.S.W.H.) op 30 maart 1968 was de R.S.W.H. van de partij, al moest zijzelf nog officieel worden opgericht, hetgeen op 25 april plaatsvond. De precieze samenstelling van het bestuur is niet duidelijk; Arend van As was in ieder geval secretaris en voorzitter was waarschijnlijk Wim Stoffels. Evenmin is bekend hoeveel mensen aan de wieg van de werkgroep stonden. Op 8 oktober deed de R.S.W.H. haar intrede in de hogeschoolgemeenschap. Op een informatieve avond spraken toen psychiater W.J. Sengers (G.G.D. Rotterdam) en socioloog D.C.J. van Peype (Ministerie van C.R.M.). (3) De studentenzorgers waren aanwezig maar de studenten lieten verstek gaan, een teleurstellend begin derhalve. Dit ondanks de welwillende houding van de Nederlandse Economische Hogeschool, die de werkgroep een subsidie verleende en een publicatiebord in de hal van de hogeschool toewees. Eerst nadat in samenwerking met Apollo een integratiefeest was georganiseerd in het Jeugd- en jongerencentrum Ruimte aan de Gaffeldwarsstraat 5 én nadat in verschillende tijdschriften en jaarboeken op het bestaan van de werkgroep was gewezen, druppelden de nieuwe leden binnen. Nooit werden echter de aantallen bereikt of zelfs maar benaderd van het H.S.D. en de A.S.W.H.. (4)

Over de structuur van de werkgroep valt niet veel te zeggen. Als ideaal werd een werkgroep gezien waarbinnen aparte groepjes zich bogen over opvang en voorlichting, publiciteit, feesten en diverse acties (danspeloton, lezingengroep); verder moesten er gespreksgroepen worden gevormd voor nieuwe leden. Door gebrek aan leden werden slechts één gespreksgroep en één actiegroep gerealiseerd. De gespreksgroep werd al spoedig weer opgeheven toen bleek dat onder de leden van de R.S.W.H. geen problemen heersten die het bestaan van zo'n groep rechtvaardigden. De leden van de gespreksgroep gingen daarop deel uitmaken van de actiegroep, die de contacten met de studentenzorgers, Apollo, COC en N.V.S.H. onderhield en op voorlichtingsdagen acte de présence gaf. Het Rotterdams Studenten Corps weigerde als enige studentengezelligheidsvereniging de R.S.W.H. op haar voorlichtingsdag voor de eerstejaars. In september trad het R.S.W.H.-bestuur af. Onduidelijk is

waarom en of er meteen een nieuw bestuur voor handen was. De aktiegroep bleef in ieder geval gewoon functioneren. (5)

In november 1969 organiseerde de aktiegroep in samenwerking met Studium Generale de lezingencyclus Is er een seksuele revolutie? Op 13 november sprak Joke Swiebel, bestuurslid van het COC en de F.S.W.H., over de ideeën van Nieuw Lila. Laatstgenoemde aktiegroep had er in het pamflet Afscheid van een moederbinding voor gepleit "[...] dat het COC van een gezelligheids- en belangenvereniging voor homofielen zal moeten worden omgevormd tot een op maatschappijhervorming gerichte beweging". (6) In plaats van te vluchten in het isolement van een zelfgecreëerd getto ('flight') moest de integratie bevocht worden ('fight'). Politieke keuzes moesten door het COC niet langer worden geschuwd. Homoseksualiteit was niet zozeer een individueel probleem als wel een maatschappelijk probleem. "Nieuw Lila is bééldschoon" hield Joke Swiebel haar gehoor voor, en: "Homoseksualiteit zal nooit wezenlijk aanvaard kunnen worden in een maatschappij waarin het gezin als de hoeksteen van de samenleving wordt gezien. De koppeling van huwelijk, liefde, seksualiteit en voortplanting (dit laatste in mindere mate) en de daaruit voortvloeiende onderdrukking van de seksualiteit als zelfstandige functie, maakt een positieve waardering voor homoseksueel gedrag onmogelijk. Alleen de Vaste Vriendschap - als homoseksuele pendant van het huwelijk - zal in dat geval een bescheiden plaatsje onder de zon kunnen verwerven, misschien. De individuele keuzevrijheid van levensvormen is daarmee echter nauwelijks gediend." (7)

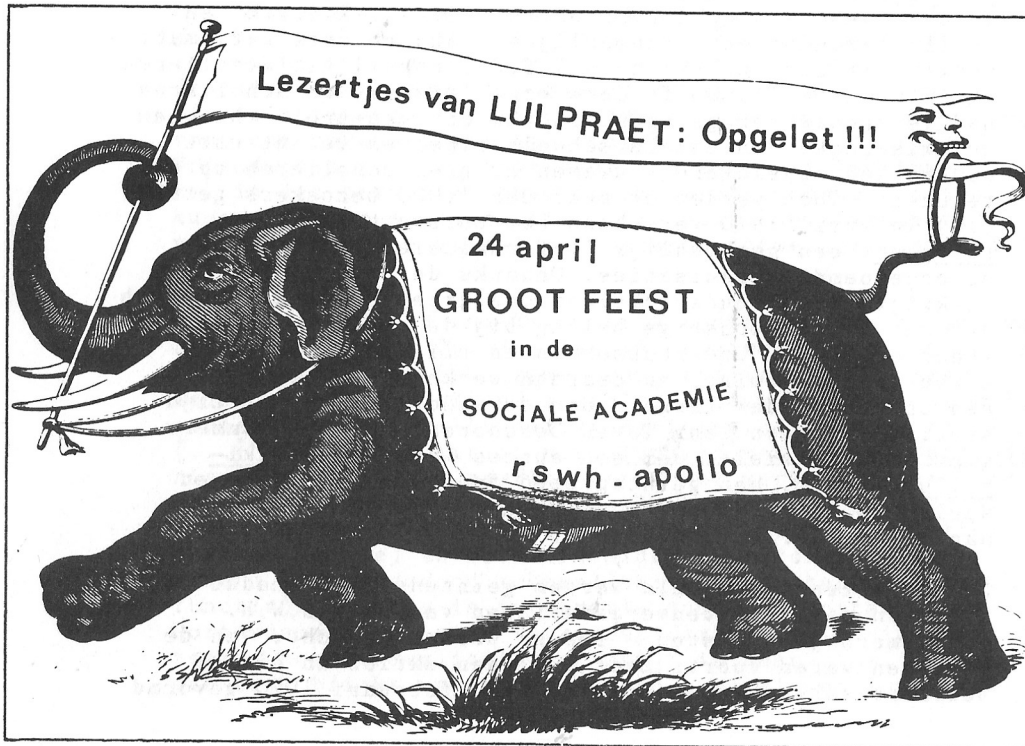
Het gedachtengoed van Nieuw Lila mocht rekenen op een warm onthaal van de R.S.W.H.. Een informatiepamflet dat begin 1970 in minstens 600 exemplaren werd verspreid onder leden en belangstellenden stelde uitdrukkelijk: "De R.S.W.H. probeert geen gezelligheidsvereniging of vakbond te zijn [...]" (vgl. het citaat uit Afscheid van een moederbinding hierboven). In het pamflet wordt het werkgroep-karakter en de tweeledige doelstelling beklemtoond: het bewerkstelligen van de volledige zelfaanvaarding van de homofiel (opvangfunctie) en het verbreiden en verdiepen van een andere zienswijze op seksualiteit (maatschappijkritische functie). De leus is integratie door confrontatie: "De Rotterdamse Studenten Werkgroep Homoseksualiteit voert het begrip homoseksualiteit met spijt in haar naam. In de praktijk blijkt handhaving ervan evenwel nog wenselijk

omdat het een herkenningfunctie vervult voor de homoseksueel in moeilijkheden. Bovendien heeft het een mentaliteitsveranderende functie: pas in de directe confrontatie met homofielen zelf kan, door de verrassing van het gemeenschappelijke van homo en hetero een positieve waardering van het verscheidene tot stand komen." (8) Leden van de R.S.W.H. werden aangespoord deze directe confrontatie aan te gaan: "Voor zover men lid is van een vereniging zal men hier het gesprek over homoseksualiteit op gang moeten brengen. Eveneens zou dit moeten gebeuren in studentenhuizen en -flats, op de Seven Seas, in de koffiekamers van de N.E.H. en in de mensa," (9)

Inmiddels - januari 1970 - was een nieuw bestuur agetreden dat bestond uit Huib van Oosterom, Jan Dees en André Planting. De maatschappijkritische functie die de R.S.W.H. zichzelf had toegedacht werd tot uiting gebracht in een aantal samenwerkingsprojecten met N.V.S.H., COC, Apollo en de actiegroepen Man-vrouw-maatschappij en Dolle Mina. Op 27 februari 1970 werkte de R.S.W.H. mee aan Sekssamen, een 'tietsjin over contactmogelijkheden' in gebouw Odeon aan de Gouvernestraat 56-72. R.S.W.H. en Apollo bemanden een gezamenlijke stand op deze informatie-markt, die uitging van de N.V.S.H.. Hoewel het Scholieren Aktie Centrum 12.000 folders onder middelbare scholieren had verspreid ter gelegenheid van dit gebeuren - hetgeen het misnoegen van enkele schoolhoofden en verontruste ouders had opgeleverd - kwamen er geen scholieren op de teach-in. Toch werden er meer dan 1.000 bezoekers geteld! (10) In april 1970 verscheen het eerste nummer van Lulpraet, een gezamenlijk 'informatiebulletin' van bovengenoemde organisaties. Ondanks de verschillen in werkwijze en de onderscheiden doelgroepen meende men toch dat het overeenkomstige belang bij de seksuele revolutie zwaarder woog: "Ondertussen is en blijft er maar één seksuele hervorming, en daaraan werken we allemaal, de één op wat breder terrein dan de ander." (11) Het tijdschrift was geen lang leven beschoren; na twee nummers ging het ter ziele. Wél een succes was het Gulliki-pulluki-feest, een geïntegreerd feest van R.S.W.H. en Apollo op 24 april in de aula van de Sociale Academie aan de Graaf Florisstraat 58.

De contacten met Apollo werden geïntensiveerd nadat was gebleken dat de ledenvergaderingen van de R.S.W.H. - huiskamerbijeenkomsten - slecht werden bezocht. Van de 26 leden waren voorts maar 11 leden actief in één of meerdere subwerkgroepjes, die op 2 februari 1970 gevormd

waren uit de actiegroep. Een enquête onder de leden vormde voor het bestuur geen aanleiding af te zien van de voorgenomen samenwerking met Apollo. De R.S.W.H. werd opengesteld voor niet-studenten. Verschillende niet-studenten werden persoonlijk benaderd met het verzoek in één van de subwerkgroepjes zitting te nemen. (12) Apollo, nog steeds verbonden aan het Jeugd- en jongeren centrum Ruimte, was sinds 26 november 1969 gevestigd in een houten schoolgebouw op het Prins Frederikplein 42 en maakte eveneens moeilijke tijden door. Veel vaste bezoekers van Apollo waren niet van zins de lange reis naar de nieuwe locatie - op het Noordereiland - te ondernemen. Begrijpelijk dat Apollo en R.S.W.H. steun bij elkaar zochten. Met ingang van 19 februari 1970 werd elke eerste en derde donderdag van de maand een R.S.W.H.-borrel gehouden op Apollo. De incidentele samenwerking tussen beide organisaties, die overigens floreerde onder het gegeven dat er nogal wat 'persoonlijke unies' bestonden (in de woorden van een oud-lid van de R.S.W.H.), kreeg vanaf die datum een structureel karakter.

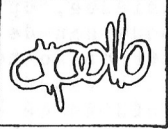

Uit het feit dat er borrels werden gehouden mag trouwens worden afgeleid dat de uitspraak dat de R.S.W.H. geen gezelligheidsvereniging wilde zijn, met een korreltje zout genomen moet worden. Oud-leden bevestigen dit en zwakken de invloed van Nieuw Lila op het doen en laten van de werkgroep af. De R.S.W.H. was ook, vooral, een vriendenclub. "Een deel der werkgroep is nog steeds ongeïnteresseerd als het gaat om het voeren van akties" schrijft het bestuur in een uitnodiging voor een leden-bijeenkomst. (13) Een discussiedag, op 10 mei 1970 gehouden in het A.M.V.J.-gebouw aan de Mauritsweg, zou de inactieve leden over de streep moeten trekken. Het tegendeel is het geval: actieve leden leggen kort na deze bijeenkomst het vermoeide hoofd in de schoot. In de notulen van een bijeenkomst op 8 oktober lezen we: "De R.S.W.H. telt momenteel ongeveer 30 leden dankzij een aantal recente aanmeldingen; activiteiten worden niet ondernomen." (14) De besprekingen over een mogelijke fusie met Apollo zijn dan al aangevangen. Uitvoerig komt aan de orde wat de mogelijke oorzaken zijn van de teloorgang. De stemming moet bepaald bedrukt zijn geweest; uit de volgende opsomming van zaken die fout gingen spreekt in ieder geval een enorme deceptie: "[gebrek aan] communicatie, continuïteit, [...] inzet, enthousiasme, geen programma's, geen achterban, klikjesgeest, doel gezelligheid niet gelukt, de rest ook niet." (15)

Waarschijnlijk is op een gezamenlijke bijeenkomst van Apollo en R.S.W.H.-leden op 22 oktober 1970 definitief besloten beide organisaties in elkaar te doen laten opgaan. Op 30 oktober 1970 werd het nieuws wereldkundig gemaakt. De mensen die het 'nieuwe' Apollo zouden moeten gaan vormgeven, stelden zich voor de volgende opgave: "In ieder geval de sociëteit binnen Ruimte te laten functioneren, de door de R.S.W.H. gelegde kontakten met de universiteit te bewaren, te doen wat zich aanbiedt om gedaan te worden [...] totdat duidelijk zal blijken dat Apollo/R.S.W.H. inderdaad een fossiel is uit een stenen integratietijdperk." (16)

Kort daarop valt wat de R.S.W.H. betreft nog een laatste memorabele gebeurtenis te noteren. Enige oud-bestuursleden (Huib van Oosterom, Jan Dees) en voormalig actieve leden die vrezden dat het nieuwe Apollo, zo het al levensvatbaar is, te weinig actiegericht zal zijn, maken de overstap naar het COC - Rotterdam, alwaar ze actief worden in de werkgroep die het meeste afdelingswerk (voorlichting,

introdactie, publiciteit, gespreksgroepen, etc.) verricht. Op 21 april 1971 treden Jan Dees, Peter Blommendaal en Huib van Oosterom zelfs toe tot het bestuur van het COC. (17) Ook in de geschiedenis van Apollo zal herhaaldelijk zo'n overstap plaatsvinden. Hoe het COC - Rotterdam de 'grote broer' van Apollo werd is echter een heel ander verhaal. ●

De Rotterdamse Studenten-Werkgroep Homoseksualiteit
en het Homofielen Jongerenentrum - APOLLO -
zijn studerende en werkende jongeren, die vinden, dat
homo- en heteroseksualiteit gelijkwaardig zijn.

IS DAT OOK JOUW MENING ???
IS DAT OOK JOUW MENING ???

INFORMATIE - KOMMUNIKATIE - AKTIE

Rotterdamse Studenten-Werkgroep Homoseksualiteit
postbus 4032
Rotterdam

J. J. C. RUIJME
Homofielen Jongerenentrum - APOLLO -
telefoon: 12 79 73
postbus 808
Rotterdam

Sociëteitsavond: donderdag
Prins Frederikplein 42 Noordereiland

NOTEN

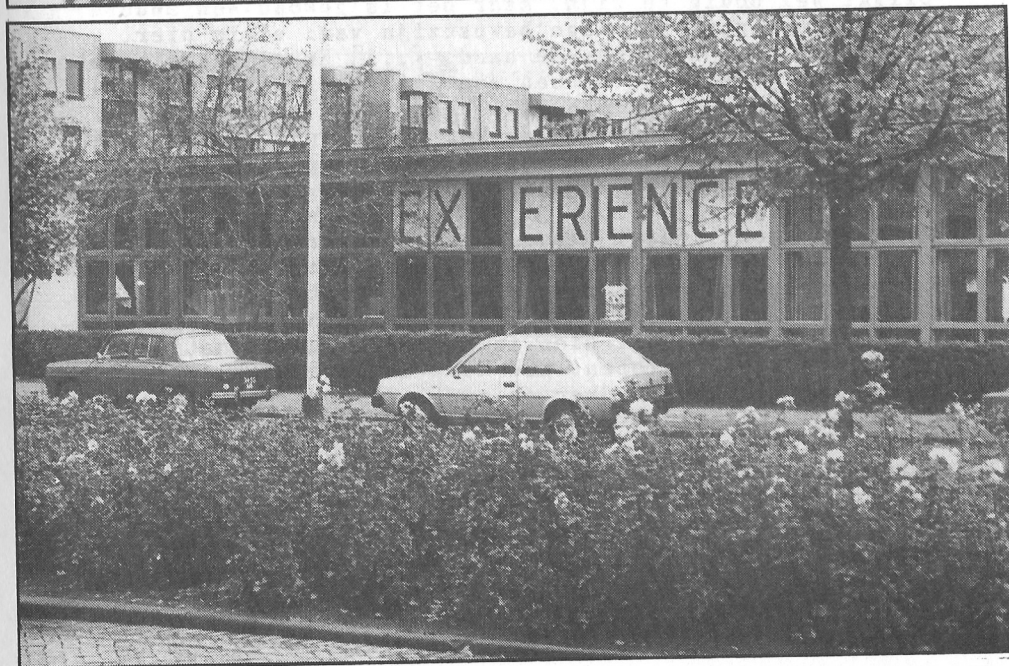
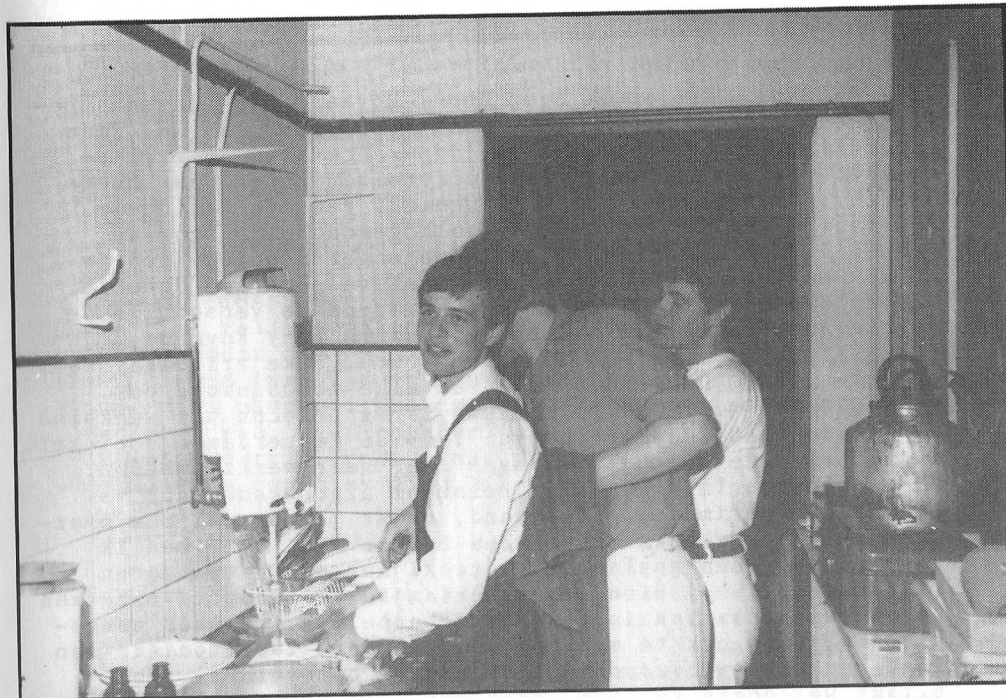
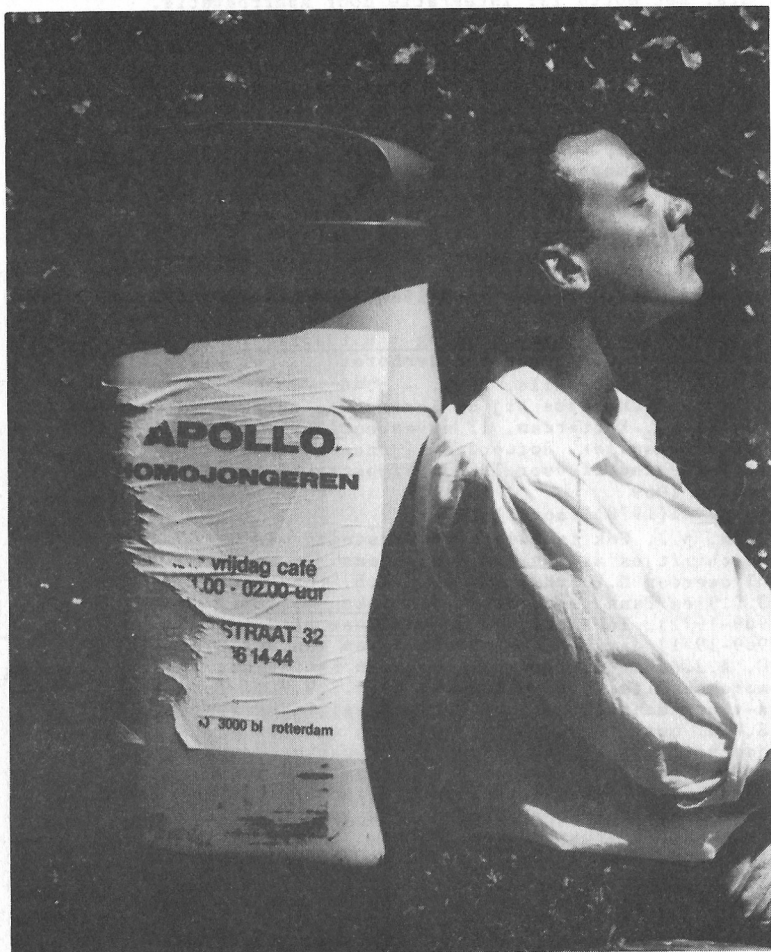
- 1) Over sociëteiten voor minderjarige homofielen / Christa van Santen. - De Groene Amsterdammer 93(1969)24(14 juni)p.22
- 2) Concocaat door A.E. van As, Rotterdam, juni 1968
- 3) Sengers was de bedenker van een drie fasen theorie ten aanzien van de zelfaanvaarding van homoseksuelen: Gewoon hetzelfde? : een visie op vragen rond de homofilie / W.J. Sengers. - Bussum : Brand, 1968.

Daarnaast ontwikkelde hij ook een model voor de ontwikkeling van studentenwerkgroepen homoseksualiteit: "De oprichtingsfase wordt gekenmerkt door ledenintroductie en opvang. Men streeft naar een consolidatie van de relaties, hoewel er nog veel onzekerheid heerst. Het gevaar voor gettovorming is groot; er bestaat een groot saamhorigheidsgevoel. In de tweede fase ontstaat de behoefte zich naar buiten te richten. Er worden contacten opgenomen met studentenzorgers en andere universitaire instanties. De opvang wordt uitgebreid en er komen geïntegreerde feesten. De leden worden zekerder van zichzelf. Fase drie kent een opdeling van de werkgroep in subgroepen die zich met verschillende deeltaken bezighouden: ideologie, danspeloton, opvang, attitudeverandering enz. Er komt samenwerking met andere studentengroepen en met instanties op het gebied der seksuele hervorming en de geestelijke volksgezondheid. Er vindt politieke bewustwording plaats. Het motto is: integratie door confrontatie. Gedurende de vierde fase beginnen de werkgroepen hun autonomie op te geven: zij gaan op in de activiteiten van de bovengenoemde organisaties. In de vijfde fase is de integratie voltooid, de groep heeft geen eigen activiteiten meer en wordt opgeheven." De XSWH in ontwikkeling / Guus Kempe. - Proefding (1969)7(augustus/september)p.29. Bezien we de geschiedenis van de R.S.W.H. dan moeten we constateren dat deze werkgroep nooit verder is gekomen dan fase drie al bleven kenmerken uit fase één (gettovorming, groot saamhorigheidsgevoel) ook in fase drie nog dominant.

- 4) Jaaroverzicht januari 1968-september 1968, Rotterdam, [september 1968]
- 5) Jaaroverzicht september 1968-1969, Rotterdam, 3 oktober 1969
- 6) Afscheid van een moederbinding : uitdaging van Nieuw Lila aan het COC / Henk Branderhorst ... [et al.]. - Amsterdam : Nieuw Lila, 1969. - p.44
- 7) Stellingen behorende bij de lezing van mevrouw Joke Swiebel ..., Rotterdam, 13 november 1969
- 8) Informatiepamflet, Rotterdam, [januari] 1970
- 9) Informatiestencil door Th. J. Rijpstra, Rotterdam, februari 1969
- 10) Lulpraet 1(1970)1(april)p.7
- 11) *ibidem*, p.3. Ook in andere grote steden waren tijdschriftjes als Lulpraet ontstaan. In Utrecht publiceerden N.V.S.H., COC, U.S.W.H. (opvolger van H.S.D.) en Pann gezamenlijk het Seksu-bulletin (1969-1972), In Amsterdam bestond het blad Info (1969-1971) dat een co-productie was van N.V.S.H., COC, A.J.A.H. (Amsterdamse Jongeren Aktiegroep Homoseksualiteit, opvolger van de A.S.W.H.), Zoos, Man-vrouw-maatschappij en Dolle Mina. Leden van de R.S.W.H. ontvingen behalve Lulpraet ook het F.S.W.H.-tijdschrift Proefding (1968-1970) waarvan Boudewijn Buch nog een poosje één van de redactieleden was.
- 12) Informatiebulletin, Rotterdam, 13 februari 1970. Van de 26 leden waren 7 leden geen student; 2 leden waren van het vrouwelijk geslacht. In de feestgroep zaten: Arend van As, Albert Joolen en Guy Poeth; in

de groep documentatie, kadervorming en publiciteit: Peter Blommendaal, Wil van Berge Henegouwen, Wilco Kalbfleisch, Jan Dees en André Planting; in de pastoresgroep: Huib van Oosterom, Jan-Philip Joolen en André Planting; en in de commissie voor interne werkzaamheden (stencillen, post verzenden): Jan-Philip Joolen, Albert Joolen, Peter Blommendaal en Jan-Jaap Radius.

- 13) Convocaat door Jan Dees, André Planting en Huib van Oosterom, Rotterdam, 25 maart 1970
- 14) Verslag vergadering Apollo R.S.W.H., Rotterdam, 8 oktober 1970
- 15) Verslag vergadering Apollo R.S.W.H., Rotterdam, 13 oktober 1970
- 16) Convocaat door W. van Berge Henegouwen, Rotterdam, 30 oktober 1970
- 17) Uitnodiging voor algemene ledenvergadering COC - afdeling Rotterdam, Rotterdam, april 1971

Maatschappelijk werk(st)ers op Apollo

Peter Zwaal

Op 1 januari 1969 wordt Leny Lobry-Roymans als maatschappelijk werkster verbonden aan Zoos, Apollo en Laan 28. Haar aanstelling bij het jeugd- en jongeren centrum Ruimte, de stichting die de homojongerensociëteiten onder haar hoede heeft, is financieel mogelijk gemaakt door de Nationale Federatie voor de Geestelijke Volksgezondheid. Door de verschillende locaties van de homojongerensociëteiten is er sprake van een behoorlijk intensieve parttime functie, die alleen mogelijk is bij de gratie van de verschillende openingsavonden. Elke donderdagavond is Leny Roymans aanwezig op Apollo (20.00 - 24.00 uur), elke vrijdagavond op Laan 28 (20.00 - 23.00 uur) en elke zondagavond op Zoos (20.00 - 23.00 uur). Nieuwsgierig bezocht het weekblad De Groene Amsterdammer in juni 1969 de Amsterdamse sociëteit en informeerde bij Leny Roymans naar haar werkzaamheden. "Het is natuurlijk nog niet helemaal afgebakend, het is een hele experimentele toestand, omdat je normaal als maatschappelijk werkster achter een bureau zit. Hier ben ik binnen een groep geplaatst om te kijken of ik contacten kan leggen. [...] Hier in Amsterdam is de behoefte ontstaan en op basis daarvan is een maatschappelijk werkster aangesteld. Dat is ook te merken. In de andere twee sociëteiten ligt het nog niet zo duidelijk aan de oppervlakte. Het blijkt wel nodig te zijn, maar het is gewoon een andere werkwijze vanuit het vage bewustzijn van: er is hier, geloof ik, wel iets aan de hand. [...] Er zijn een heleboel mensen, die behoefte hebben aan zo'n sociëteit. Maar als ze zo in het begin komen, dan heeft zo'n sociëteit z'n draai ook nog niet gevonden. Het zijn jonge mensen, die zo'n zaak op moeten gaan zetten, veel begeleiding is daar niet bij. Je kunt zo'n zaak openstellen, maar het moet ook aantrekkelijk zijn. Moet je wat aan de inrichting doen etc. Je hebt mensen nodig, die niet al te opdringerig, de mensen, die in hun eentje komen, wat opvangen. Moeten we wat programmeren? Zo'n bestuur moet tot een taakverdeling komen. Het klinkt een beetje vaag. Per stad is het ook verschillend. Op de sociëteit hier in Amsterdam heeft het vanaf het begin storm gelopen. Het komt in Rotterdam en Den Haag eigenlijk veel moeilijker op gang. In Rotterdam stappen de mensen veel minder makkelijk binnen. [...] In Rotterdam hebben we erg veel Rotterdammers natuurlijk, maar ook mensen uit de omstreken zoals Schiedam, Vlaardingen en zo. [...] In Amsterdam komen wat meer studenten, in Rotterdam veel meer werkende jongeren, in Den Haag ook vrij veel werkende jeugd." (1)

In een ander interview vertelt Leny Roymans wat ze in ieder geval niet tot haar taak rekent: "Ze [bezoekers van de homojongerensociëteiten, P.Z.] komen nogal eens vragen of ik het hun ouders wil vertellen, maar mijn uitgangspunt is dat ik dat niet doe." Het heeft immers veel meer zin dat de betrokkene zelf de mogelijkheid vindt tot het nemen van die grote stap. Daarmee is de zaak overigens niet rond, want als het eenmaal verteld is, beginnen de problemen pas goed. Het kan best zijn, dat dan de maatschappelijk werkster wel inspringt om met de ouders te praten. Ouders, die niet zelden wantrouwend zijn. Die zich soms gepasseerd voelen omdat die anonieme maatschappelijk werkster maanden eerder was ingewijd in een geheim dat de eigen ouders toch veel meer aanging. Ouders ook, die in de maatschappelijk werkster een 'overloopster' zien, die tegen hen en voor het kind partij trekt. Maar die dan na het gesprek in de regel toch een stuk zijn bijgedraaid." (2)

Op 1 december 1969 neemt Wina Schulze de taken van Leny Roymans in Amsterdam over, terwijl zij tevens de homojongerensociëteit Pann in Utrecht onder haar hoede neemt. Een indicatie voor de hoeveelheid werk die beide maatschappelijk werksters in de periode 1 januari 1969 tot 1 juni 1970 hebben verzet kan uit het volgende overzicht worden verkregen. (3)

formele contacten gelegd door maatschappelijk werksters	met bezoekers van de homojongerensociëteiten	met bezoekers van andere Ruimte-activiteiten
korte contacten (ten hoogste 4 gesprekken kort achter elkaar waarna afsluiting of verwijzing volgde)	74	9
langdurige contacten (meer dan 4 gesprekken waarna afsluiting of verwijzing; contact met cliënt bleef echter met lange tussenpozen ook daarna bestaan)	72	-
langdurige contacten waarbij ook andere instellingen zijn betrokken	43	3
totaal	189	12

	ten behoeve van homojongeren	ten behoeve van andere jongeren
contacten met ouders (korte contacten, informatief en ondersteunend van aard)	14	1
contacten met instellingen (frequent, consultatief van aard en in verband met verwijzingen)	90	7
totaal	104	8

In dit overzicht ontbreken de informele contacten met bezoekers van de homojongerensociëteiten. Deze informele contacten, die moeilijk in getallen zijn weer te geven, werden echter van groot belang geacht voor het maatschappelijk werk. Formele contacten ('werkrelaties') kwamen namelijk vaak via deze weg tot stand. Dat vereiste echter wel een bepaalde opstelling van de maatschappelijk werkster. Bezoekers van Apollo werden op de volgende wijze op Leny Roymans geattendeerd: "Zij is geen pinnige juffrouw achter een bureau, integendeel, ze is nauwelijks van de overige bezoekers te onderscheiden, zit gewoon aan de bar of zo, zodat je gemakkelijk tot een gesprek kunt komen." (4) Leny Roymans kijkt achteraf met veel voldoening terug op deze aanpak: "Mensen hadden de ruimte om van dichtbij te bekijken of ze al dan niet met mij in gesprek wilden komen. Dat was spannend maar ik zat ook in een 'kwetsbare' positie. Kwetsbaar in verhouding tot het werken van achter een bureau." (5)

Toen op 1 januari 1971 een eind kwam aan de subsidie van de Nationale Federatie voor de Geestelijke Volksgezondheid en de subsidiekraan van het ministerie van CRM gesloten bleef, werd Leny Roymans door de Gemeentelijke Geneeskundige en Gezondheidsdienst Rotterdam (G.G.D.) in dienst genomen. Meer dan twee jaar heeft ze Apollo vanuit de afdeling Sociale Psychiatrie en Geestelijke Hygiëne (S.P.G.H.) begeleid: aanvankelijk nog gedetacheerd bij Ruimte (zodat er voor de bezoekers van Apollo ogenschijnlijk niets veranderde), later als medewerkster van het Consultatieteam Homofilie. Dit consultatieteam, een initiatief van het in 1970 opgerichte Stedelijk Beraad Homofilie waarin hulpverlenende instanties participeerden die met de problematiek rond homoseksualiteit te maken hadden, ging 1 januari 1973 van start. (6) Het consultatieteam stelde zich ten doel hulpvrager en hulpverlener zo dicht mogelijk bij elkaar te brengen en hulpverleners consultatiemogelijkheden te bieden.

In de praktijk echter verwezen hulpverleners hun cliënten dikwijls door naar het consultatieteam: "Het kwam voor dat een overbezette huisarts bijv. toch wilde verwijzen omdat hij te weinig tijd had voor een patiënt en bijv. het vermoeden had van zeer ernstige problematiek en suicidegevaar." (7) Ook al bleek het consultatieteam zich dus niet louter met advisering en ondersteuning van het eerstelijnswork bezig te houden, aan de aanwezigheid van Leny Roymans op de vrijdagavond kwam een eind.

Deze situatie werd algemeen als onwenselijk beschouwd. Apollo had eind 1972 Ruimte, waar de sfeer steeds meer door de drugscene werd bepaald, verlaten en was op eigen benen verder gegaan in een van sociëteit Experience gehoord lokaal aan de Vondelweg 22. De bezoekersaantallen vertoonden weer een stijgende lijn. Tegen deze achtergrond werd door het consultatieteam aan het algemeen maatschappelijk werk gevraagd zich over Apollo te ontfermen. Nadat Apollo een jaar lang een maatschappelijk werk(st)er had moeten ontberen deden op 14 januari 1974 Jacques Vermaat en Salomon Slier hun intrede. Op proef, want de Stichting Maatschappelijk Werk Rotterdam, hun broodheer, had zo zijn bedenkingen over deze vorm van maatschappelijk werk zoals we nog zullen zien. Jacques en Salomon zijn bij toerbeurt aanwezig op de vrijdagavond, ze wonen bestuursvergaderingen bij, (bege)leiden gespreksgroepen en vormingsweekenden en vormen in het algemeen een verbindingsschakel met instellingen buiten Apollo. Een ondersteunende rol hebben beide gespeeld bij de totstandkoming in 1975 van de werkgroepen 'Apollo buiten de muren' en 'Apollo binnen de muren' die respectievelijk de externe en interne (re)presentatie van de vereniging gingen verzorgen en die als voorlopers gelden van de latere werkgroepen publiciteit en introductie. (8)

Het bestuur van Apollo pleit in maart 1975, als het experiment geëvalueerd wordt, voor continuering van de bestaande situatie en stelt zich op het standpunt "[...] dat het er niet om gaat hoeveel mensen er geholpen worden, maar óf er mensen geholpen kunnen worden [...]". Bovendien wordt er op gewezen dat hulpverlening moeilijk te definiëren valt, "[...] immers een gewoon praatje kan iemand een heel stuk opbeuren wanneer hij in de put zit en hem het relatieve van zijn probleem doen inzien. Hoewel de leden zelf hier ook een taak hebben, zijn het vooral de maatschappelijk werkers die snel kunnen signaleren wanneer iemand over iets inzit". (9) Vooralsnog krijgt Apollo zijn zin: Jacques en Salomon blijven gedetacheerd. Als Jacques

SINDS KORT IN NIEUWE RUIMTE

In Soos Apollo wordt gewerkt aan betere verstandhouding tussen homo's en hetero's

Homofilie is een onderwerp dat nog steeds heftige reacties oproept. Al is er de laatste jaren dan een wat toleranter houding ontstaan tegenover dit „afwijkend” gedrag, toch zijn er nog maar heel weinig mensen te vinden die er werkelijk onbevangen en onbevooroordeeld tegenover staan. Er wordt immers nog steeds door gniffelende lolbroeken moppen over getapt en de E.O., die met haar geruchtmakende uitzendingen over homofilie de klok een halve eeuw terug zette, sterkte vele gelovigen in hun al aanwezige aversie tegen de homoseksuelen.

Degenen die daarvan waarschijnlijk de meeste last hebben en die zeker ook bereid zijn er het meeste tegen te ageren zijn de jongeren, die nog maar pas bij zichzelf een homoseksuele gerichtheid hebben ontdekt. Tot voor kort werd er voor deze jongeren niet veel gedaan. Ze vonden een onderdak binnen het C.O.C. (Cultureel Ontspannings Centrum; een eufemisme, stamend uit een nóg minder tolerant tijdperk), maar velen voelden zich daar, onder meer door de commerciële opzet van de bars, niet erg thuis.

Vier jaar geleden was in Rotterdam de tijd rijp voor de oprichting van een aparte sociëteit voor homofiele jongeren „Apollo” genaamd. Sociëteit „Apollo” ontstond uit een actie van het jongeren centrum „Ruimte” in samenwerking met de Rotterdamse Studenten Werkgroep Homosexualiteit. Vier jaar lang leidde „Apollo” binnen

de muren van „Ruimte” een weinig opvallend leven. Er ontstonden geen rellen en de „Apollo”-leden trokken niet provocerend door de stad, iets wat door tegenstanders in het begin wellicht gevreesd werd.

„Apollo” bleef sinds haar oprichting een vrij kleine vereniging — van de naar schatting 9000 Rotterdamse homofiele jongeren tussen de 15 en 25 jaar zijn er nu ongeveer 100 lid — wat voor een deel te wijten was aan de te kleine ruimte bij „Ruimte”. Daarom zocht men naar een andere mogelijkheid en die werd enige tijd geleden gevonden in een kleuterschool gelegen aan de Vondelweg 22. In deze school had een aantal jeugdige Humanisten een gezellige soosruimte gecreëerd en met ingang van 1 december jl. kreeg ook „Apollo” voor een avond in de week de beschikking over dit zaaltje.

Met deze nieuwe ruimte veranderde ook de opzet van de sociëteit. Leo-Dirk Keus, de 26-jarige voorzitter van „Apollo” zegt daarover: „Wij willen onze soos het karakter geven van een gewone jeugdsociëteit. Daarom zijn bij ons ook niet-homo's van harte welkom. Als onze eerste taak zien wij de integratie van de homosexualiteit, simpel gezegd; we willen dat er een betere verstandhouding en meer wederzijds begrip ontstaat tussen hetero- en homoseksuelen”.

Er heerst een rustige sfeer in de soos. Volgens een (heterofiele) bezoeker wordt er veel minder „jacht” op de ander gemaakt dan in een „normale” jeugdsociëteit is.

„Apollo” tracht die betere betrekkingen te bevorderen door de soosavond zeer nadrukkelijk géén barkarakter te geven. Integendeel. Natuurlijk zijn er wel drankjes verkrijgbaar, maar de nadruk wordt toch gelegd op het met elkaar praten, naar muziek luisteren, dansen en het in ontspannen sfeer bij elkaar zijn. Daarnaast heeft „Apollo” het gewone soosprogramma. Er worden dus excursies gehouden, films gedraaid, muziekgroepen uitgenodigd. Ook houdt men informatieve avonden met onderwerpen die op het probleem van de homofiel betrekking hebben.

Niet voor iedereen

Dat homosexualiteit een probleem zou zijn is overigens een punt waar lang niet alle „Apollo”-leden het mee eens zijn. Heel belangrijk is de manier waarop de ouders de zaak weten op te vangen. Een soos-lid vertelt daarover: Zo rond m'n twaalfde jaar merkte ik dat ik jongens leuker vond dan meisjes. Ik maakte me daarover nog geen echte zorgen omdat ik ergens in een encyclopedie gelezen had, dat zo iets een voorbijaand puberteitsverschijnsel zou kunnen zijn. Kort daarop kreeg ik dan ook een vriendinnetje, maar een groot succes was dat toch niet. Toen ik zo'n jaar of 17 was wist ik het zeker, ik hield van mijn vriend. Mijn ouders reageerden na de eerste schook heel positief: tenslotte kenden ze die jongen al jaren en waren ze er altijd vriendelijk tegen geweest. Dat konden ze nu toch niet opeens veranderen? Ik woon nu al jaren samen met mijn vriend en onze omgeving reageert daar toch wel erg goed op.

De ervaringen van een andere jongen zijn echter niet zo gunstig. Ook hij stond voor de moeilijke taak zijn ouders in te lichten en toen begonnen de moeilijkheden pas goed. Zijn ouders wilden het niet accepteren en het heeft hem zeker wel een jaar gekost voordat ze enig begrip voor hem en zijn lastige situatie konden en wilden opbrengen.

Toch behoren volgens de soosleden dergelijke reacties tot de uitzonderingen. Heel belangrijk is echter steeds weer die vraag: hoe vertel ik het mijn ouders? Voorzitter Leo-Dirk: „Veel jongelui die hier voor het eerst komen zitten met dit probleem. Er is hier altijd iemand aanwezig die de nieuwe leden opvangt en met hen praat; dat kan bijzonder bevrijdend werken. Wij adviseren altijd om, als men zeker is van de eigen homosexualiteit het de ouders zo snel mogelijk te vertellen. De ervaring is namelijk dat de ouders dat bijzonder op prijs stellen. Het bewijs van vertrouwen dat hen door zoon of dochter gegeven wordt, kan veel van de allerergste teleurstelling wegnemen. Wanneer men het feit niet wil accepteren blijkt meestal dat er in zo'n gezin meer moeilijkheden zijn dan die homosexualiteit alleen”. Het begrip homosexualiteit is in de loop van de eeuwen via een vooral godsdienstig probleem en een medisch probleem tot een sociaal probleem geworden. De eerste vereiste voor een oplossing van dit vraagstuk is de eigen acceptatie. Pas wanneer men het zelf verwerkt heeft, kan men zich vrij en onbevangen gedragen.

Niet provocerend

Belangrijk daarbij is dat men zich niet provocerend opstelt. Een homo hoeft zich, zo zeggen de „Apollo”-leden, niet vrouwelijk te gedragen en bewust te ageren. Het moet daarentegen wel mogelijk zijn om zonder anderen te ergeren, elkaar in het openbaar te zoenen of hand-in-hand over straat te lopen. Over het geheel genomen doen homofielen nog niet veel aan hun eigen acceptatie. Ze houden zich liever wat afzijdig en zijn bang om het wat toleranter wordende klimaat door provocatie te verstoren. Overigens mocht een van de soosleden het korte tijd geleden tot zijn grote vreugde meemaken dat twee in een „gewone” jeugdsociëteit met elkaar dansende jongens, door de omstanders zonder meer wer-

den geaccepteerd. Natuurlijk is dit nog een uitzondering. In een gewone nachtclub hoeft men het niet te proberen, want dan vliegt men er gelijk uit. De ervaringen die de „Apollo”-leden met hun leeftijdgenoten hebben is overigens niet zo plezierig. „Jonge mensen zijn vaak agressief en ook bijzonder conservatief, hoewel je dat natuurlijk niet zou verwachten”, vertelt een soos-bezoeker wat verdrietig. Zo bezien zit er nog maar weinig schot in de wederzijdse acceptatie.

Staat sociëteit „Apollo” ook open voor meisjes? „Natuurlijk” zegt Martin Vos, secretaris van de vereniging. „Een derde deel van onze leden bestaat uit vrouwen. Overigens zijn ook ouderen welkom, maar onze soos heeft natuurlijk wel een specifiek jongerenkarakter.”

Wat die meisjes betreft die hebben het vaak moeilijker dan wij. Een vrouw werd in het verleden niet als een seksueel wezen gezien en eigenlijk denken velen er nog zo over. Lesbienne worden daarom eigenlijk dubbel gediscrimineerd, al hoewel er ook voordelen aan verbonden zijn. Geen mens zal er immers vreemd van opkijken wanneer twee meisjes elkaar omhelzen of wanneer ze samen dansen. Zo kunnen ze hun gerichtheid veel meer verborgen en worden ze niet zoals de mannen gedwongen er openlijk voor uit te komen”.

Het is duidelijk dat homo- en hetero- sexuelen nog een lange weg te gaan hebben voor er een situatie geschapen is waarin ieder zich ongedwongen en vrij kan ontplooiën. Sociëteit „Apollo” probeert die ontwikkeling een handje te helpen en wie over deze ideeën van gedachten wil wisselen vindt in „Apollo” een open oor. Het adres luidt: Sociëteit „Apollo”, Postbus 1490 te Rotterdam. Overigens kan men natuurlijk altijd eens persoonlijk een kijkje komen nemen. De soos is elke vrijdagavond van 8 tot 12 uur geopend. Corrie van Haasteren.

Vermaat in de zomer van 1976 Apollo verlaat is een opvolg(st)er vanwege een vacaturestop niet direct beschikbaar. Volgens Salomon speelt echter ook mee dat "[...] veel collega's van mij [...] het werken op Apollo toch niet helemaal [zien] zitten. In de zin van geen maatschappelijk werk voor aparte groepen, dat maakt ze nog maar aparter [...]". (10) Desgevraagd laat ook mr. M.D. Merwart Jansen, directeur van de Stichting Maatschappelijk Werk, weten "[...] dat de huidige opzet van de relatie met de soos Apollo een integratie van deze groep niet bevordert". (11)

Gedurende 1977 gaat Salomon onverdroten voort het tegendeel te bewijzen. Hij is dat jaar aanwezig op 13 soosavonden, 8 bestuursvergaderingen, 1 vergadering van de werkgroep voorlichting, 1 integratiefeest en 1 vormingsweekend. Verder begeleidt hij dat jaar een gespreksgroep die 15 avonden bijeenkwam. Vanaf 7 oktober 1977 komt Rosemary Majoor Salomon van zijn taken ontlasten. Met de Stichting Maatschappelijk Werk is echter afgesproken dat de voor Apollo beschikbare tijd niet naar het oude niveau zal worden teruggebracht zodat Rosemary in feite gewoon de helft van Salomon's werkzaamheden overneemt. Dat betekent dat Salomon en Rosemary eens in de twee weken bij toerbeurt de soosavonden bezoeken. De zorgvuldig geïnstrueerde werkgroep introductie maakt echter al spoedig een minder hoge bezoekfrequentie mogelijk: in 1978 werd nog maar eens per maand door Salomon of Rosemary de soosavond bezocht.

Met ingang van februari 1979 beëindigt Salomon Slier zijn werkzaamheden op Apollo; alleen aan eventuele gespreksgroepen wil hij nog wel medewerking blijven verlenen: "Ruim 5 jaar meedraaien is eigenlijk al iets te lang. [...] Ik kreeg de indruk dat er de laatste tijd wat verwarring was omtrent mijn rol [...]. Ik denk dat het voor sommigen niet zo eenvoudig is in mij een maatschappelijk werker te zien." (12) De rolverwarring ten aanzien van zijn positie wil Salomon nu (1988) wel toelichten: "Omdat ik geen geheim maakte van mijn homoseksualiteit zullen een aantal mensen wel gedacht hebben: die Salomon zit hier zo vaak, dat zal vast wel niet alleen met zijn werk te maken hebben. Natuurlijk zat ik op Apollo niet voortdurend de deskundige uit te hangen, dat zou alleen maar drempelverhogend zijn geweest. Maar anderzijds gebood mijn beroepsopvatting toch wel dat ik me niet teveel kon laten meeslepen in het sociëteitsgebeuren. Dan praat ik nog niet eens over het aanknopen van relaties met Apollo-bezoekers, wat ethisch onverantwoord zou zijn. Maar natuurlijk heb ik op Apollo hele aardige mensen ontmoet. [...] Wat naar mij toe verwarrend werkte was dat er binnen het bestuur van Apollo verdeeldheid was ontstaan over de aanwezigheid van een maatschappelijk werk(st)er op de sociëteitsavonden. Sommigen zagen daar de noodzaak niet meer van in sinds de introductiegroep naar behoren functioneerde." Ook Salomon zelf twijfelde wel eens aan zijn eigen functioneren: (lachend) "Het is voorgekomen dat ik aan de bar met iemand zat te praten die in de loop van het gesprek vroeg wat ik eigenlijk voor werk deed in het dagelijks leven. Dan zag je zo iemand helemaal wit wegtrekken als hij hoorde dat ik maatschappelijk werker was en dan was het gesprek meestal snel afgelopen. Ik heb toen uit wanhoop ook wel eens de tegenovergestelde tactiek beproefd, onmiddellijk bij kennismaking al vermelden dat je hier beroepshalve aanwezig bent, maar dat had zo mogelijk nog minder succes."

Na het vertrek van Salomon bleef Rosemary bij Apollo betrokken, zij het dat deze betrokkenheid allengs onnadrukkelijker werd. De toenemende zelfwerkzaamheid op het gebied van opvang en introductie ging hand in hand met het terugtreden van het maatschappelijk werk. Rosemary heeft één en ander duidelijk zien evolueren: "Toen ik me met Apollo ging bemoeien was ik eens in de zoveel weken op de soosavond aanwezig. Ik was niet zo gelukkig met de toch wat afwachtende houding die ik dan moest innemen. Daarom heb ik op een gegeven moment aan de introductiegroep gevraagd of ik een poosje met hen kon meedraaien. Wat ik ook erg leuk vond was het voorbereiden en begeleiden van

het vormingsweekend in 1979 [30 november t/m 2 december in vormingscentrum De Haaf te Bergen, P.Z.]. Toen ik kort daarop ernstig ziek werd is aan mijn betrokkenheid bij die activiteiten een eind gekomen." Rosemary vergelijkt haar huidige functioneren met een vangnet. Jongeren die uit zichzelf niet de stap naar Apollo durven maken worden door haar begeleid, mits ze daar behoefte aan hebben. Meestal gaan deze jongeren na een aantal telefoontjes op eigen gelegenheid alsnog naar Apollo; een enkele maal spreekt Rosemary met iemand af om samen naar Apollo te gaan. De laatste jaren zegt Rosemary zo'n twaalf verzoeken per jaar om individuele begeleiding te krijgen. Ze erkent dat het een minimale voorziening is die ze te bieden heeft maar gelooft niettemin dat het voor de mensen die er een beroep op doen van groot belang is.

Ook in een ander opzicht vervult Rosemary een vangnet-functie: "Apollo heeft de laatste jaren nogal wat ups en downs gehad. Ik heb begrepen dat vooral de huisvestingsproblematiek en de locatiekeuze bepalende factoren zijn geweest in dit opzicht. Het is belangrijk dat in de algemene malaise die maar al te gemakkelijk ontstaat niet ook de introgroep wordt meegesleurd. Dat is heel moeilijk te voorkomen want als je weken lang elke vrijdag klaar zit om de nieuwkomers op te vangen en er komt niemand, dan moet je wel sterk in je schoenen staan om niet gedemotiveerd te raken. Als er de week daarop dan iemand komt die echt bij introductie gebaat is en hij of zij treft geen introductent of een introductent die alleen maar negatieve dingen over Apollo kan zeggen, dan is er nog niemand geholpen." Zo viel kort nadat Apollo met hooggespannen verwachtingen het pand aan de Josephstraat had betrokken (juni 1986) de opkomst van nieuwelingen ook tegen. "Gelukkig is er toen contact met me opgenomen en hebben we door een aantal bijeenkomsten het moreel van de introgroep op peil kunnen houden." Rosemary zegt ervan overtuigd te zijn dat opvang en introductie voorlopig nog wel nodig zullen blijven. "Natuurlijk kom ik door mijn werk vooral in contact met de schrijnende gevallen, maar juist die wijzen je erop dat je voortdurend alert moet blijven en niet te snel moet denken dat homoseksualiteit geen probleem meer is. [...] Ik wil mezelf niet opdringen. Ik vind het wel belangrijk dat ik bereikbaar ben, dat er een aantal kanalen open blijven voor mensen die niet gewoon via de voordeur Apollo binnenkomen." •

NOTEN

- 1) Over sociëteiten voor minderjarige homofielen / Christa van Santen. - De Groene Amsterdammer 93 (1969)24(14 juni)p.12
- 2) Jonge homofielen ontmoeten elkaar / Richter Roegholt . - Ouders van nu (1969)6(maart)p.84-86, cit. p.85
- 3) Zevenenzestig/zeventig : een reeks opmerkingen bij drie jaar sociëteiten voor jongere homofielen en de begeleiding daarvan / samenst. Leny Lobry-Roymans, Wina Schulze [en] Henk Branderhorst. - Amsterdam : Ruimte, 1970. - p.21-22
- 4) Lulpraet 1(1970)1(april)p.14
- 5) Brief van Leny Roymans aan auteur, Hantumeruitburen, 8 april 1988
- 6) Brief van A.M. Palsrok aan het bestuur van Apollo, Rotterdam, december 1972
- 7) Brief van Leny Roymans aan auteur, Hantumeruitburen, 8 april 1988
- 8) Evaluatie van maatschappelijk werk op Apollo, sociëteit voor homofiele jongeren en belangstellenden, Rotterdam, 30 juni 1975
- 9) ibidem
- 10) Brief van Salomon Slier aan Rob Hoek, Rotterdam, 7 november 1976
- 11) Brief van M.D. Merwart Jansen aan Rob Hoek, Rotterdam, 19 januari 1977
- 12) Brief van Salomon Slier aan het bestuur van Apollo, Rotterdam, 5 februari 1979

Dag lieve dagdromers, dag
wij kennen elkaar toch en weten wat het is
om uit het raam te kijken naar de tram
de buurvrouwen en de straat.

De wereld leeft en wij zijn dood
de tram rijdt door
de buurvrouw roddelt maar wat aan
die rooie poot staat weer eens voor het raam

Cabaret Homofonie

38

Coen Honig jr.

Drieënhalft jaar lang waren een aantal Apollo-leden actief in de cabaretgroep Homofonie. Deze cabaretgroep kwam voort uit contacten gelegd tijdens het Apollo-vormingsweekend van 15 t/m 17 april 1983 dat op het eiland van Brienoord plaatsvond. Op 12 november 1983, tijdens de feestelijkheden ter gelegenheid van het vijftienjarig bestaan van Apollo, trad Homofonie voor het eerst op (in de samenstelling Remko van Leeuwen, André Steffens, André Koster en Salomon Slier). In de loop der tijd werd een aantal liedjes en sketches vervangen en herzien. Aan de optredens van Homofonie buiten Rotterdam heeft Apollo warme contacten te danken met het COC-Eindhoven. Op 24 april 1987 trad Homofonie voor het laatst op in de samenstelling die vanaf begin 1985 ongewijzigd was: Remko van Leeuwen, André Steffens, André Koster, Coen Honig (piano) en Ruud Remmerswaal.

Remko van Leeuwen in drag (1986)

39

Het hierbij afgedrukte lied De homosoo's uit 1985 neemt de melige sfeer op de korrel die heerste op de soosavonden in het Trefcentrum aan de Westersingel 18. Toen Apollo bijna een jaar later het huidige pand in de Josephstraat betrok, was het lied eigenlijk achterhaald. Niettemin bleef het op het repertoire staan: ook in andere homo-jongeren-sociëteiten bleek de sfeer weleens overeen te komen met hetgeen door Homofonie bezongen werd. ●

DE HOMOSOOS

tekst: Homofonie

melodie: Coen Honig sr.

arrangement: Coen Honig jr.

© 1985. BUMA/STEMRA.

Alweer zo'n gezellige avond
op de bruisende sociëteit.
Ik kijk naar het verlaagde plafond,
nog maar twee uurtjes tot sluitingstijd
(sluitingstijd).

Ze kunnen hier heel erg goed praten
en ik heb hier heel veel geleerd
en als ik dit pand ga verlaten
ben ik reuze geëmancipeerd
(mancipeerd).

Wij moeten een kring gaan formeren
en de thema-avond begint.
Wij gaan deze keer discussiëren
over wat je van strijdbaarheid vindt
(baarheid vindt).

De groep is niet te activeren.
Even later dan geeft men 't op.
Na een poging tot evalueren
zoeken wij onze barkruk weer op
(kruk weer op).

Het afscheid van wie mij beminnen
en iedereen krijgt dan een kus.
Daar moet ik op tijd mee beginnen
want anders dan mis ik de bus
(ik de bus).

De soos is maar één avond open.
Wat moet ik de rest van de week?
Dan sta ik daar smachtend te hopen
als een muurbloem in de discotheek
(discotheek).

Al- weer zo'n ge- zel- li- ge a- vond, op de

brui- sen- de so- ci- e- teit. Ik kijk naar het

ver- laag- de pla- fond, nog maar twee uur- tjes

tot slui- tings- tijd (slui- tings- tijd). Ze

kun- nen hier heel erg goed pra- ten en ik heb

hier heel veel ge- leerd en als ik dit pand ga

ver- la- ten ben ik reu- ze ge- e- man- ci- peerd

(man- ci- peerd).

INSCHRIJVING APOLLO SOCIETEIT

NAAM..... NO.....
 ADRES.....
 PLAATS.....
 JONGEN MEISJE
 DRUKWERK BRIEF ABSOLUUT GEEN
 INSCR. DATUM.....197..

JAN.	FEB.	MRT.	APR.	MEI.	JUN.
JUL.	AUG.	SEP.	OKT.	NOV.	DEC.

DEELNAME BEWIJS VAN:

APOLLO

NO:.....
 NAAM.....
 1972

JAN.	FEB.	MRT.	APR.	MEI.	JUN.
JUL.	AUG.	SEP.	OKT.	NOV.	DEC.

APOLLO

LIDMAATSCHAPSKAART

Naam.....

Adres.....

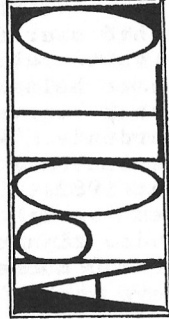
Postcode.....

Datum.....

Geldig tot.....

5005 VOOR HOMOSEXUELE JONGEREN
 WESTERSINGEL 18 POSTBUS 490 3000 BL ROTTERDAM

BEWIJS VAN INSCHRIJVING

NAAM

STRAAT

WOONPLAATS

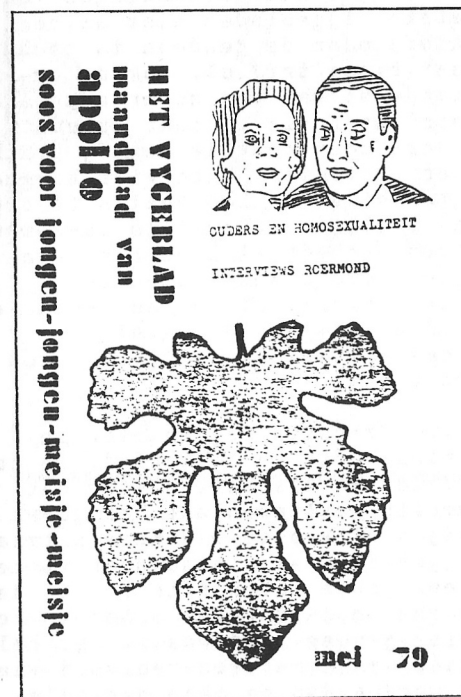
19.....

Mirjam Berkelouw en Remko van Leeuwen

Met veel enthousiasme zijn we begonnen aan het schrijven van een artikel over 10 jaargangen Vijgeblad. Gaandeweg werd het ons duidelijk dat het ondoenlijk was in kort bestek een compleet beeld te schetsen van de inhoud van die jaargangen. Een droge statistische opsomming leek ons hier niet op zijn plaats. Onder enige beschouwende opmerkingen konden we natuurlijk niet uit. Voor het overige hebben we getracht 10 jaar Vijgeblad al citerend te reconstrueren. Noodgedwongen moesten we selectief te werk gaan. We hebben gekozen voor een aantal fragmenten uit verhalen, voor een aantal stukjes uit vaste rubrieken en voor een weergave van één van de interne meningsverschillen op Apollo die in het Vijgeblad is uitgevochten.

"Beste lezer,
Dit is het eerste nummer van het nieuwe maandblad van Apollo. Zoals de naam al aangeeft een blad waar wat achter zit...."
Op deze wijze maakte Apollo in 1979 kennis met het eerste nummer van een maandblad dat de op dat moment weinig samenwerkende werkgroepen op Apollo dichter tot elkaar moest brengen. De redactie stond helder voor ogen hoe dit blad er moest gaan uitzien en waarmee het gevuld zou moeten worden: "[...] zoveel mogelijk informatie die van belang is voor homo's, en dan niet alleen informatie over homofilie [...] maar over alles waar de jonge homo mee te maken krijgt: werk, school, relaties, films, boeken en vergaderingen en daarnaast leuke of mooie verhalen en gedichten." Dat het Vijgeblad tien jaar zou blijven bestaan en dat het in vele opzichten het wel en wee van Apollo zou gaan weerspiegelen, kon men in 1979 nog niet bevroeden. Wat betreft dat wel - en vooral - wee, ook het Vijgeblad kreeg hiervan zijn deel. Zo hebben opeenvolgende redakties hun geesteskind onverminderd enthousiast als maandblad gepresenteerd terwijl het blad vele - voornamelijk lagere - verschijningsfrequenties heeft gehad maar slechts zelden een maandelijkse. En van de vele vaste rubrieken die het blad heeft gekend, waarvan de meeste helaas vroegtijdig aan hun eind kwamen, geldt de oproep voor nieuwe redactieleden toch wel als de meest volhardende. "We zijn nog steeds hard op zoek naar menskracht. Dus mensen sta een deel van je tijd af en help mee" (september 1982). "En wij dat zijn de twee overgebleven redactieleden van dit periodiek, dat als alle posten gewoon bemand zouden zijn een verschijningsfrequentie van 8-10 maal per jaar zou moeten hebben, dat een grotere amusements- en informatieve waarde zou moeten hebben,

dat beter zou zijn vormgegeven en prettiger leesbaar zou zijn. Want beter kan altijd is onze overtuiging. En dan kunnen we nu wel even de misschien al door u verwachte oproep plaatsen dat we dringend nieuwe redactieleden nodig hebben, maar dat doen we lekker niet. Het Vijgeblad heft zichzelf gewoon op als niet anderen bereid zijn hun schouders onder de boel te zetten" (herfst 1986).

Qua vormgeving en inhoud veranderde er in tien jaar veel. De eerste zeven jaar gebeurde het regelmatig dat de helft van het Vijgeblad praktisch onleesbaar was, niet vanwege de kwaliteit van het geschrevene maar vanwege de povere reproductietechnieken. Voeg hierbij een dansende typemachine en dan zal men over niet veel fantasie hoeven te beschikken om zich een voorstelling te kunnen maken van de bladspiegel. Het laatste Vijgeblad (voorjaar 1988) daarentegen wordt gekenmerkt door een zorgvuldige vormgeving en lay-out; schrijfmachineletters kwamen daar niet meer aan te pas. Ook inhoudelijk lijkt het Vijgeblad van 1988 nauwelijks meer op dat van 1979. Begon men met het afdrucken van brieven van Simonis en krantenknipsels over ellende die

zijn voelt ook altijd anders. Beluister hiervoor André Hazes, King, Ben Cramer, Leonard Cohen." Maar behalve de roddelrubrieken - die getooid werden met fraaie namen als 'Privaat' (Monique Kers), 'Hot gossip' (Jos Heeneman en Mirjam Berkelouw) en 'Heet van de klets-klets' (Casper van der Werf) - en de problemenrubriek verschenen er ook rubrieken die zich niet alleen op de Apollo-incrowd richtten. De allereerste echte rubriek 'Gratis kost niets' (Marcel Veenman) bijvoorbeeld, die gevuld werd met tips hoe anno 1981 nog iets voor niets te krijgen: "Als je een leuke jongen op straat ziet lopen kun je hem natuurlijk altijd een zoen geven. Dat kost niets, hoewel dat hangt een beetje van de jongen af. Maar zie de zonzijde: je hebt best kans dat je geen klap voor je kop krijgt." Een andere praktische rubriek, de homegezondheidstips van dr. Ferd. Zebraad (Remko van Leeuwen), verdween eveneens na twee afleveringen. Niet zozeer omdat de tips op waren als wel omdat het universiteitsblad 'Quod novem' op weinig relativerende wijze de vloer aanveegde met deze vooral in bilspieren geïnteresseerde kwakzalver.

Twintig verhalen (al dan niet in afleveringen gepubliceerd) telden we in tien jaargangen Vijgeblad. Een viertal categorieën werden door ons onderscheiden. In de eerste plaats de verhalen over amoureuze belevenissen, variërend van stiekeme fantasieën ('Johnnie' door Frans Stein, februari 1982) tot waargebeurde verhalen ('Marko' door Peter Verhees, 1983 nummer 3). Uit dat laatste verhaal het volgende fragment: "In die weken daarop trokken we veel samen op en één keer bleef ik bij hem slapen. 's Ochtends werd ik wakker met de arm van Marko op mijn buik. God, wat hield ik al van hem! Toen hij zijn ogen open deed zei hij sorry en haalde zijn arm weg. Mijn op dat moment verlamde tong belette mij iets te zeggen maar ik zweette hem mijn gevoelens toe...." De tweede categorie verhalen is die waarin sprake is van de omgekeerde wereld, waarin homo-seksualiteit de norm is. Niet zelden zijn dit inversies van bestaande verhalen (Roodkapje, Heer Halewijn en natuurlijk Romeo en Julia). Hier volgt een fragment uit het verhaal 'Zij zijn anders', een examenopstel van Gabriël Steens (december 1982): "Terwijl Bas en Daan, onze zoon die we geadopteerd hadden van twee goede vriendinnen, de vaat deden, stond ik in de huiskamer, uitkijkend over het grote veld dat voor ons huis lag. Er waren veel mensen. Ze stonden om het veld. Daan had het ons verteld, hij had het op school gehoord: er zou vandaag gedemonstreerd worden voor de acceptatie en integratie van heterofilie...." De derde,

qua samenstelling zeer diverse categorie betreft de verzonnen verhalen zoals 'Rendez-vous in de branding' en 'De Brusselse dode', beide door Coen Honig over meerdere Vijgebladen uitgesmeerd. De auteur gaf zijn lezers bij het slot van dit laatste feuilleton de tip om alle voorgaande afleveringen nog maar een keer door te lezen omdat hij onmogelijk de gebeurtenissen kort kon navertellen: "Wat voorafging. Nou een hoop kommer en kwel" (1985 nummer 6). Als laatste categorie willen we de verhalen aanmerken die over Apollo, After dark en andere homo-uitgaansgelegenheden gaan en die aldus een tijdsbeeld presenteren voor latere generaties. In deze categorie vonden wij 'A.D. '83' van Peter Verhees (1983 nummer 5) bijzonder geslaagd, reden waarom we het hier in zijn geheel afdrucken. After dark was een in de Coolsestraat gevestigde homodiscotheek.

A.D. '83

Op de, door overmatig alcoholgebruik, brutaal lijkende klop op de deur, kwam, na enige aarzeling een opening van een luikje als antwoord. Dit luikje gaf de portier de gelegenheid mij met zijn ogen af te tasten en tegelijkertijd te beoordelen of hij mij geschikt vond om binnen te treden. Daar de toegangseisen voor gelegenheden die vermaak van dit niveau bieden niet al te hoog lagen werd ik zonder veel moeite toegelaten. Na mijn jas te hebben afgegeven aan een jongeman die de kapstok tot garderobe maakt, ging ik verder met mijn dorst te lessen. Een dorst die rechtevenredig steeg met de benauwde atmosfeer in deze tent. Tot het verkrijgen van een drankje moest ik op een stukje papier een absurd hoge prijs laten noteren die in geen verhouding stond tot het gebodene. O, bon die symbool van de avond werd. Daar mijn gevoel voor symboliek op dat moment neigde naar nihil kon ik uit het bovenstaande geen waarschuwing opmaken.

De reeds aanwezige mensen hadden mijn binnenkomst opgemerkt. Een eerst nieuwsgierige blik, die met de snelheid van het licht, dat middels een spot mijn gezicht bescheen, veranderde in een afkeurende, was mijn deel. Op het eerste gezicht leek dit groepje een leuke discussie gaande te houden, die diende tot aller vermaak, als ik dit mocht opmaken uit het feit dat zij regelmatig over elkaar heen rolden van dolle pret. Een gewoon gesprek leek mij hier echter al onmogelijk daar de kwantiteit van geluid dat uit de boksen raaste, mij, voor zover mogelijk, deed denken aan een opstijgende jachtbommenwerper met onvoorziene motorstoring. De 'club' bestond uit twee bardelen en een dansvloer en was geïllumineerd door een migrainelijder die van huis uit toch al allergisch voor licht was. Achter de bar stonden wat jongens die met de reeds eerder beschreven snelheid die waarschijnlijk bevorderd werd door een leuke provisie, de mensen van consumpties voorzagen. Om hun toch al niet geringe vergoeding nog wat op te vijzelen lieten zij het aangedragen drankje vergezeld gaan van een vriendelijk woord, dat qua clichématigheid zelfs Jos Brink rode oren zou bezorgen. Enfin, deze entourage moest mij tot vermaak dienen en als ik mij eenmaal heb opgemaakt ter consumptie van positief tijdverdrijf moet er heel wat gebeuren om mij van mijn voornemen af te brengen.

Na een goed half uur aan Bacchus, die waarschijnlijk de eigenaar van deze zaak was, te hebben geofferd, kwam er een jongen naast mij zitten die zijn schitterende tanden alleen te danken kon hebben aan langdurig en bovendien zeer intensief gebruik van 'Teardrops' tandpolish, of door het nuttigen van een half ons hoogwaardig radioactief afval. Maar deze jongen at waarschijnlijk geen 'IJshut' diepvriesgroenten dus koos ik toch voor de eerste mogelijkheid. Daar hij ook alleen was en waarschijnlijk behoefte had aan een luchtige conversatie, bood hij mij een consumptie aan die ik mede gezien de hoogte van de tarieven hier, niet afsloeg, de daarbij behorende conversatie bewust incalculerend.

"Warm hè?" was zijn eerste opmerking. De zweetdruppels op mijn voorhoofd konden hem als antwoord dienen. Met mijn "En nog druk ook" deed ik ook een retorische duit in het zakje. Na drie minuten was het mij duidelijk dat dit voor hem de eerste schreden op het platgetreden homopad waren. Hij had gehoord dat 'ze' hier bij elkaar kwamen en was met een overwicht aan lood in zijn witlinnen schoenen binnengekomen. "Goh" zei hij "dit lijkt veel op een gewone discotheek" en tegelijkertijd zag ik aan zijn gezicht dat hij ook gewone discotheken niet frequenteerde, en hij zag dat ik dat zag. Een verlegen glimlach, die mij deed smelten, was het gevolg. Zijn donkerbruine ogen vertelden mij dat hij niets meer wist te zeggen om het gesprek ten minste oppervlakkig gaande te houden. Bovendien, elke oppervlakkigheid zou me op dit moment raken als een betonblok.

Het half uur daarna had ik het idee eindelijk weer eens met iemand te praten. Hij zei me onder andere dat het voor hem jaren geleden was dat hij een seksuele ervaring met een jongen had gehad, een schoolvriendje, maar dat hij alleen maar verliefd werd op jongens en daarom zeker wist dat hij homo was. Vrienden had hij daarna niet meer gehad en volgens mij hunkerde hij naar vriendschap. Op het moment dat hij even stilzwijgend, met zijn blik gericht op een landschap dat alleen voor hem aanwezig was, een voorzichtig slokje van zijn pils nam, kwam het noodlot binnen in de vorm van een kennis die het nodig vond zijn, driemaal per week terugkerende, verdriet aan mij op te dringen. Ik zei tegen de jongen dat ik even tien minuten weg zou zijn.

Toen is het gebeurd. Ik kwam terug, en hij was omringd door het daarnet al genoemde groepje. Zij hadden hun maskers met de 'how interesting-look' uit de rekwisietenkast van hun zwarte ziel gehaald. Toen mijn blik zijn blik ontmoette glimlachte hij. Hij zei me dat hij met deze jongens meemocht om te stappen en dat hij zo snel in de groep was opgenomen. Misschien zou hij morgen of over twee jaar zijn naviteit van dit moment inzien. Terwijl hij zijn zwarte lederen jasje aandeed zei hij: "Ik wist wel dat ik eens weer vrienden zou krijgen." Toen ging hij. Eerst verdween zijn reuk, toen zijn beeld. Ik denk dat ik daar nog zeker twee minuten als een standbeeld heb gestaan. Alf klopte mij op mijn schouder. "Voel je je niet goed?" zei hij. In mijn gedachten kwam het gezicht van één van de havikken terug en ik zag in slow motion hoe hij zijn blik richtte op het kruis van de verlegen jongen. Dat was zijn definitie van vriendschap. Alf herhaalde zijn vraag en ik keek hem aan alsof ik uit een droom ontwaakte. Alf was de jongen die ik amper sprak maar waarvan ik vermoedde dat zijn pijn soms net zo groot was als de mijne. "Ik ga" zei ik tegen hem en ik durfde hem geen kus te geven.

De portier liet zijn "Goedenavond" afhangen van de grootte van de fooi. Tegen mij zei hij niets. Als het had geregend en ik had kunnen huilen hadden warme tranen zich vermengd met lauwe regen. Maar het regende niet en huilen was me al heel lang geleden afgeleerd.

Tenslotte nog iets over een in het Vijgeblad uitgevochten vete. Die begon met een artikel van de hand van Ron Janssen (1984 nummer 2). In zijn zo eigen schrijfstijl: "Dag leden van Apollo en andere lezers. Ik wil jullie met dit artikeltje het één en ander duidelijk maken over jongeren die ook in deze wereld leven maar door ons toch vaak vergeten worden. Ze worden door sommige van ons 'tolerante' homo's gediscrimineerd. De jongeren waar ik het over heb zijn de pedofielen, transseksuelen en travestieten...." Ron's pleidooi om van Apollo een sociëteit voor alle seksuele minderheden te maken wordt niet bij iedereen welwillend ontvangen. André Steffens en André Koster schrijven in het volgende Vijgeblad dat " [...] voorkomen moet worden dat mensen omdat ze pedofiel etc. zijn naar Apollo komen [...]" maar dat er evenwel naar gestreefd moet worden binnen Apollo een grotere tolerantie ten aanzien van andere seksuele minderheden te bewerkstelligen. Ron reageert woedend: "Jullie proberen het onderwerp gewoon te mijden. Het stukje van de beide Andrés geeft precies weer hoe de meesten van jullie over pedofilie denken." En hij waarschuwt: "Ik geef de strijd voor de pedo's niet op ondanks het conservatieve zootje op Apollo. Er zal op Apollo nog een hoop te horen en te zien zijn over pedofilie. Dat belooft ik jullie." Ron komt zijn belofte na. Achtereenvolgens verschijnen in het Vijgeblad een nieuw artikeltje, een aankondiging voor een thema-avond over dit onderwerp, een pedo-erotisch gedicht en de allereerste contactadvertentie in de geschiedenis van het Vijgeblad: "Wie heeft een broertje of zootje tussen de 10 en 15 jaar en wil deze met mij, 20-jarige pedo, in contact brengen. Het moet op vrijwillige basis en in medeweten van de ouders. Gelieve alleen serieuze reacties en geen scheldpartijen. Ik ben regelmatig te vinden op Apollo." Ron's strijdbare opstelling roept heftige reacties op. In een open brief 'Aan onze revolutionair' (september 1984) wordt hij door Mirjam Berkelouw geattaqueerd: "Nou lieverd, je hebt je zin. [...] Ik ben inderdaad toch nog flink nijdig geworden en ik ben vast niet de enige. [...] Bij mijn eventuele latere kinderen wil ik niet zo'n knul over de vloer. In mijn huis dus ook nu al niet zulke advertenties over de vloer. Misschien kan

je het bij de Gay-krant proberen want die hebben al een complete advertentierubriek." Enig geharrewar over Mirjam's brief - in het origineel zou in plaats van "over de vloer" "aan het lijf" hebben gestaan, aldus een rectificatie van de redactie - maakt de affaire er niet verkwikkelijker op. Hoe het ook zij, ook Mirjam vertolkte niet ieders mening zoals blijkt uit een korte ingezonden mededeling in het volgende Vijgeblad van Gabriël Steens: "Deel even aan Mirjam, mijn vrouw, mede dat ik het alleen maar leuk vind als mijn kinderen met pedofielen omgaan. Dank u." Daarmee was voorlopig het laatste woord geschreven. In het Vijgeblad 1985 nummer 5 richt Ron zich nog eenmaal tot alle Apolloleden. In de tussentijd heeft hij als de éénmanswerkgroep 'seksuele minderheden' de strijd binnen Apollo voortgezet maar nu gooit hij het bijltje erbij neer: "Na een jaar van voorlichtingsstukjes schrijven, een hele minderhedendag en een thema-avond organiseren, een windopwaaiende contact-advertentie plaatsen, een minderhedenwerkgroep oprichten en talloze gesprekken voeren met vele van jullie, is het nu voorbij. Na een zeer inspannend jaar ben ik er dan eindelijk achter dat Apollo nog niet rijp is om iets verder te kijken dan het homo of lesbische in een mens." •

Mirjam 'Moi' Berkelouw als probleemoplossende vraagbaak (boven) en op een foto uit 1987 (rechts).

Met jou

Weggeweest en teruggekomen
en bergen verzet
liefgehad en kleingekregen
en lekker lang in bed
opgetogen, onvermogen
zacht en zuur en zoet
wervelwind en zwoele regen
angst en overmoed.

Neergestreken, opgevlogen
geven, nemen, vragen
elke rat die jou wou jatten
van je afgeslagen
huilen van het lachen
en warm tegen me aan
vaak een tijd van komen
en soms een tijd van gaan.

Opgestaan, naar bed gegaan
elke nacht een feest
gekust, berust, geblust, gesust
nooit uit jouw hart geweest
op bergen en in dalen
de rotzooi van de baan
jij en ik en ik en jij
zo zal het verder gaan.

Subcultuur

Flitsende lichten
duistere muziek
je ogen vragen
dans je mee
je bedoelt
vrijen
en ik zeg geen nee

jaargang 1 (1979)	1	2	3	4	5	6	
Dirk Spaling	x	x	x	x	x	x	(1)= april
Ronald Hendriks	x	x	x	x	x	x	(2)= mei
Ron van Leen	x	x	x	x	x	x	(3)= juni
Harrie Westbroek	x	x	x	x	x		(4)= juli/augustus
Eric Le Coultre	x	x	x	x	x	x	5 = oktober
Nico van der Mijde	x	x	x	x	x		(6)= november/december
Thom Raven	x	x					
Hans Houweling	x	x	x	x	x	x	
Herman Kaal	x	x	x	x	x	x	

jaargang 2 (1980)	s	1	2	3	4	5	
Dirk Spaling	x	x	x	x	x	x	(s)= vrouwenspecial
Ronald Hendriks	x	x	x	x	x		januari/februari
Ron van Leen	x	x	x	x	x	x	1 = maart/april
Hans Houweling	x	x					(2)= mei/juni
Herman Kaal	x	x	x	x	x		(3)= juli (abusievelijk
Eric Le Coultre			x	x	x		aangeduid als 7)
Gertjan ?			x	x	x	x	(4)= september
Leffert ?				x	x		(5)= december

jaargang 3 (1981)	1	2	3	4	5	6	
Ellen ?	x						(1)= april
Els Visser	x	x	x	x	x	x	(2)= juni
Rosa van Feggelen	x	x	x	x	x	x	3 = augustus
Machiel ?	x						4 = september
Peter Evegaars	x	x	x	x	x	x	5 = oktober
Ton Kooloos		?	x	x	x		6 = november
Marcel Veenman		?	x	x	x	x	
Monique Kers				x	x	x	
Cor Blom					x	x	
Raymonde Padmos						x	

jaargang 4 (1982)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12/1
Monique Kers	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Raymonde Padmos	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
Cor Blom	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
Nick Weiler	x	x	x	x	x	x	x	?				
Els Visser	x	x	x	x								
Peter Evegaars	x											
Alex König		x	x	x	x	x	?					
Ronald Pattenier				x	x	x	x	x	x	x	x	
Fonger Boontjes							x	x	x	x	x	
Leo Enzlin								x	x	x	x	
Adje Erkelens											x	
Peter Verhees												x

1 = januari
 2 = februari
 3 = maart
 etc.
 12/1 = december/januari

jaargang 5 (1983)	12/1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Monique Kers	x										
Ronald Pattenier	x	x	x								
Fonger Boontjes	x										
Leo Enzlin	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Adje Erkelens	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Peter Verhees	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Hans van den Berg		x	x	x							
Jos Heeneman										x	x
Remko van Leeuwen											x

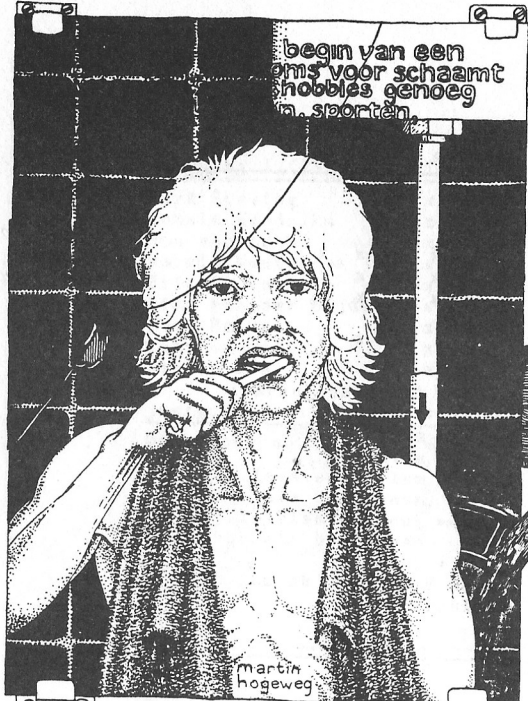
12/1 = december/januari
 (2)= februari
 (3)= maart
 (4)= april
 (5)= mei (abusievelijk
 aangeduid als april)
 (6)= juni (abusievelijk
 aangeduid als april)
 7 = juli
 vanaf 8 vervalt de maand-
 aanduiding

jaargang 6 (1984)	1	2	3	4	5	6
Leo Enzlin	x	x	x	x		
Peter Verhees	x	x	x	x		
Hans van den Berg	x			x		
Jos Heeneman	x	x	x	x		
Remko van Leeuwen	x	x	x	x	x	x
Casper van der Werf					x	x
Mirjam Berkelouw					x	x
Coen Honig						x

jaargang 7*(1985)	1	2	3	4	5	6	7	8	
Remko van Leeuwen	x	x	x	x	x	x	x	x	* abusievelijk
Casper van der Werf	x	x	x	x					aangeduid als
Mirjam Berkelouw	x	x	x	x	x	x	x		jaargang 8 (nummers
Coen Honig	x	x	x						5 t/m 8)
Peter Zwaal	x	x	x	x	x	x	x	x	
Marjo Emeis		x	x	x	x	x	x	x	
Arno Harpe				x	x	x	x	x	

jaargang 8*(1986)	1	2	
Remko van Leeuwen	x	x	* abusievelijk aangeduid als jaargang 9
Mirjam Berkelouw	x		1 = (januari)
Peter Zwaal	x	x	2 = herfst
Marjo Emeis	x		
Arno Harpe	x		

jaargang 9 (1987)	1 (zomer)	jaargang 10 (1988)	1 (lente)
Remko van Leeuwen	x		x
Peter Zwaal	x		x
Nico Plat	x		x
Rob van Katwijk	x		x

begin van een
ems voor schaamt
hobbies genoeg
m. sporten

Martin
hogeweg

meisjes... want daar
praat je over op school

Het Huw- ik is de hoek
steen van onze maatscha

's Zondags met de hele familie naar de kerk.

Als Jan Willem op straat al die mensen samen
zie lopen veer hij zich vaak erg alleen.

En als hij een leuke jongen ziet schaamt
hij zich voor zijn eigen gedachten.

"Je laat veel te
veel anderen
voor je beslissen.
Iedereen moet
kunnen leven
zoals hij dat
wil.
Je maakt toch
meer zelf uit
dat goet voor
je eigen naam."

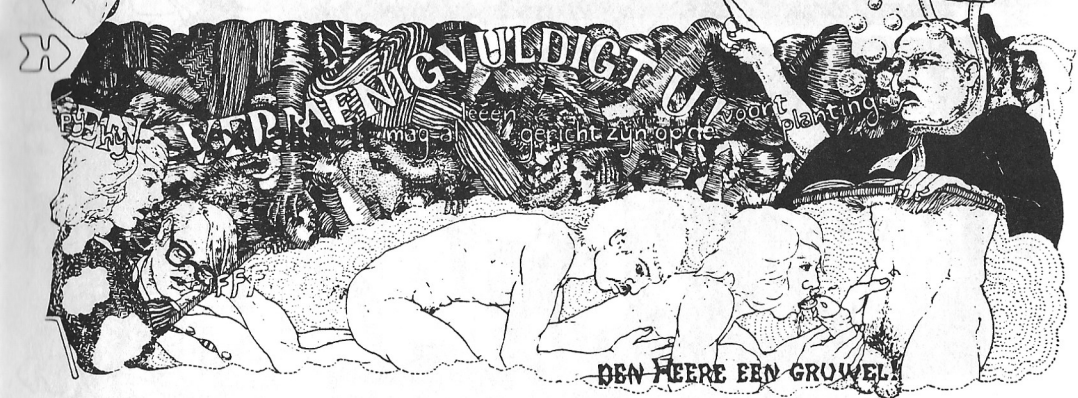
En een week later vindt Henk
en Willem elingens mee te
gaan naar 'A' POLLO

Kijk
DAAR GAAT
niet
Marie-
tje

Da's
nog 'ns een
RUGPoot

Nou ja... soms ook wel eens over wat anders... Maar doe
je daar niet aan mee... dan lig je er zo uit.

lees
mag al
geacht z'n op de
voort
planting

DEN FEERE EEN GROUW!

"Er zit niets anders op dan
je aan te rassen joh!
Wat zou het nice een grote
rotzooi worden als ieder-
een zomaar z'n gangen
gaat!"

Een vindt hij wel aardig
en zij hem ook dus.....

Maar op straat blijft hij naar
leuke jongens kijken.

En ik dacht nog
wat dat ik die
ENIGE was!

Een heel gewoon onderzakenbrum eigen ik er wordt gepraat... te kunter tafel-
tennison (van drinkend) ruedig ziten lezen... Hij ziet er jongens met e kaardan...
meisjes met elkaar vrien... waarensoek niet!

Samenkomsten in zijn kamer waar van slapen niet veel komt.

Hij merkt al meteen dat bijna iedereen zijn godsgedrag al kwijt is.

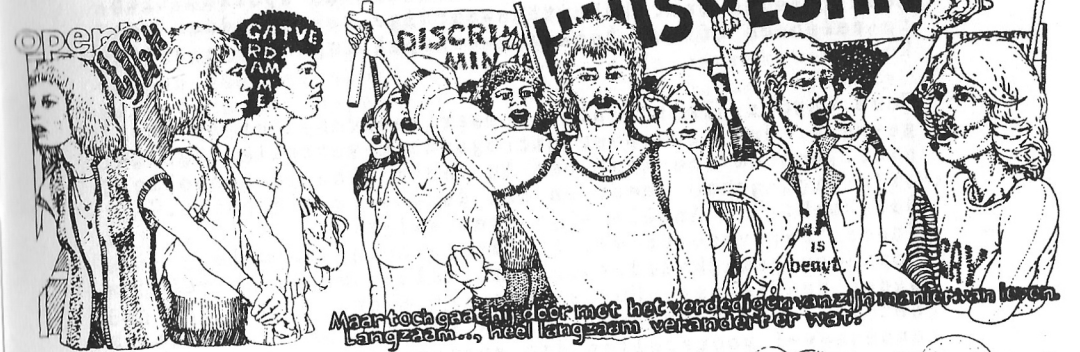

Zijn ouders en vrienden beginnen te begrijpen dat Jan Willem nu zichzelf is.

Wanneer je jezelf neemt zoals je bent en durft te zeggen: "Hier ben ik en ik heb gekozen voor mijn manier van leven omdat ik dat zo goed vind," zul je het best in staat zijn je problemen op te lossen en je vrij en onafhankelijk te voelen. Je moet er wel wat voor doen om je eigen gevoelens te leren kennen, ze te verwerken en er voor uit te komen. Soms moet je zelfs **vechten**. Maar dat doe je niet alleen voor jezelf!

Jan Willem weet nu veel zelfzeker dat hij een HOMO is... en dat vindt hij helemaal oké. Maar niet iedereen denkt er zo over dus... moet je ekkie voeren.

Maar toch gaat hij door met het verdedigen van zijn manier van leven. Langzaam... heel langzaam verandert het wel.

DAT IS DE STRIJD VAN IEDEREEN DUS VECHTEN WE SAMEN NIET ALLEEN!

APOLLO
 SOCIETEIT VOOR HOMOFIELE JONGEREN EN BELANGSTELLENDEN
 SOOS VRIJDAGAVOND 8-1/2 VONDELWEG 2 1/2 ROTTERDAM
 POST: POSTBUS 1490 ROTTERDAM
 gespreksgroepen - voorlichting
 thema avonden - vormingsweekends
 interactiviteitsfeesten

Tien jaar terug, tien jaar Apollo*

Rob Hoek, Theo Groot, Peter Gorissen en Jos Geerling

Bij het 10-jarig bestaan van Apollo in 1978 vroeg Rob Hoek, destijds secretaris, een aantal mensen naar hun subjectieve mening over Apollo. Laten we eens kijken wat Theo Groot (één van de leden van het eerste uur), Peter Gorissen (van 1970 tot en met 1975 bestuurslid) en Jos Geerling (in 1978 voorzitter van Apollo) tien jaar geleden voor behartenswaardige zaken hadden mee te delen en of hun toekomstvoorspellingen zijn uitgekomen.

Theo Groot: "Ik ben al een paar maanden niet op Apollo geweest, dus iets over dit ogenblik vertellen kan ik niet. Aan de ene kant ben ik van mening, dat Apollo zijn tijd gehad heeft en aan de andere kant niet."

Rob Hoek: "Is Apollo zijn doel kwijt?"

Theo: "Ja, vroeger was Apollo de enige normale contactmogelijkheid voor homofiele jongens en meisjes onder de 21 jaar. Nu is dat niet meer zo. Dus als je het zo bekijkt is Apollo zijn functie kwijt. Ik kan me anders wel voorstellen dat sommige jongens/meisjes van een jaar of 16 of zo liever niet een bar instappen, hoewel de feiten anders wijzen. Nee, ik geloof niet meer dat Apollo weer worden kan wat het in het begin was. Aan de andere kant zal het altijd wel mensen blijven trekken. Een bepaald publiek, een soort semi-intelligent publiek, zal blijven komen. [...] Ik vind het toch een hele kunst dat Apollo het al tien jaar heeft volgehouden. Ik heb bewondering voor de mensen die zich al jarenlang voor Apollo inspannen, maar ik geloof niet dat Apollo de volgende tien jaar volmaakt."

Peter Gorissen: "Iets wat ik als jammer beschouw op Apollo is dat er zo weinig vrienden/vriendinnen-huwelijken ontstaan. In de hele periode dat ik op Apollo kom kan ik ze op de vingers van één hand tellen. Voor de rest blijft het maar een vlindergedoe. Dat probleem heb ik zelf ervaren, toen ik me afvroeg naar wie je toe moest als je iets wilde weten over samenwonen (over verzekeringen e.d.). Maar echt mensen die in Apollo elkaar ontmoet hebben en die zijn samengebleven, ik ken ze haast niet. Dat zeg ik niet om Apollo negatief af te schilderen, maar het is gewoon zo."

Rob: "Waar ligt dat aan? Aan de sfeer op Apollo wellicht?"

* Overgenomen uit: Tien jaar Apollo en integratie / [onder red. van Nico van der Mijde en Rob Hoek]. - Rotterdam : Apollo, 1978. - p. 22-26

Peter: "Wellicht, ik weet het niet zo goed. Kijk, als je op een gegeven moment een vaste vriend/vriendin hebt en je doet veel barbezoek, dan heb je een hele grote kans, dat je daar je vriend(in) verliest. Maar aan de andere kant zeg ik: als je daar bang voor bent, dan zit er al iets mis met je relatie. De mensen gaan naar mijn mening ook veel te vlug met elkaar samenwonen, ze kennen elkaar dan nog niet goed genoeg. Er is zelfs een aantal mensen, dat na een aantal blauwtjes te hebben gelopen, helemaal niet meer wil samenwonen."

Peter voegt er nog aan toe: "Ik vind het een gemis dat er op Apollo hoegenaamd geen avonden over samenwonen worden georganiseerd. Er moet meer de nadruk worden gelegd op een bepaald doel van de jeugd die er komt. Is het doel om elke vrijdagavond te komen kijken, hoe leuk het er is? Of is het doel om er ook iets van te leren? Daarom pleit ik voor het minstens eenmaal per jaar organiseren van een avond over samenwonen. Volgens mij is ierdereen toch wel op samenwonen uit. Dat moet meer op de voorgrond geschoven worden, waarbij Apollo een rol dient te spelen bij het leren samenleven. [...] Een ander probleem op Apollo is, dat de mensen er niet duidelijk zijn. Er zijn mensen die elkaar elke week op Apollo zien, maar niet van elkaar weten, dat ze elkaar erg graag mogen. Dat vertellen ze dan aan ons. Dat is al een paar maal voorgekomen. Erg belangrijk vind ik het dus dat er een groot aantal mensen op Apollo is, dat niet zichzelf durft te zijn, in de zin van niet durven zeggen, wat ze willen. Voor de rest: er zijn ontzettend weinig meisjes op vrijdagavond. Waar dat aan ligt, ik weet het niet. Dat zal er wel nooit uitkomen."

Jos Geerling: "De normale vorm van contactleggen is een probleem en dat zal per definitie altijd wel zo blijven. Voor die contacten ben je immers voornamelijk aangewezen op homofiele gelegenheden. Op straat en op je werk is de kans slechts 5% dat een andere jongen jou ook interessant vindt, terwijl voor hetero's die kans 95% is."

Rob: "Ja, maar net zoals een jongen aan een twinkeling in de ogen merkt dat een meisje hem leuk vindt, kan jij ook door een dergelijke twinkeling zien of iemand jou leuk vindt. Is het wel zo mechanisch als jij het voorstelt?"

Jos: "Ja, daar heb je gelijk in, maar je moet er dan wel voor uitkijken niet het prototype te worden van de straatniet in die zin, dat je voortdurend jongens loopt te observeren. Daar pas ik voor, dat doet een hetero-

jongen ook niet ten opzichte van meisjes. Bovendien, als je laat merken aan een jongen dat je hem leuk vindt, maar die jongen is daar totaal niet van gediend, dan heb ik het gevoel dat dat een enorme afgang is. Je wordt afgewezen niet omdat je iemand aardig vindt, maar omdat je een jongen aardig vindt. Ik voel me daardoor fundamenteel afgewezen."

Rob: "En wat vind je van het leggen van contacten in speciale homofiele gelegenheden?"

Jos: "Nou, ik vind de hele sfeer in homofiele gelegenheden niet leuk. Ook Apollo loopt wat de sfeer betreft achteruit. Het feit, dat er zo verrekt weinig nieuwe mensen komen kenmerkt naar mijn mening de sfeer op Apollo. Ik heb wat dat betreft een soort theorieetje gemaakt, gebaseerd op eigen waarnemingen. Kijk, op Apollo is een aantal mensen, die geregeld komen. Ze kennen elkaar, weten wat ze aan elkaar hebben en ze hebben min of meer een taxatie opgemaakt: Jantje, daar zien ze niks in, Pietje is misschien wel leuk, Wimpie is ook wel gezellig en Klaassie, die is wel mooi maar ongenaakbaar. Wel, wat gebeurt er dan? Ze draaien een beetje om elkaar heen, ze proberen eens iets met Pietje en/of met Wimpie en dat suddert dan een beetje door, het is niet het bittere einde. En intussen kijken ze toch allemaal naar de deur, die opengaat. Want het belangrijkste element op Apollo is de deur. Wat dat betreft is Apollo een doodgewone homokroeg. Want wat is er zo belangrijk aan die deur: door die deur komen nieuwe mensen binnen. En hoeveel nieuwe mensen? Eens in de zes weken komt er iemand binnen, die de moeite waard wordt gevonden. En dan heb je de poppen aan het dansen. Wat is nu de situatie - die trouwens ook opgaat voor andere gelegenheden? Je hebt een aantal mensen met halfuitgebouwde relaties met elkaar, daar gaat de deur open en komt een nieuweling binnen: ziet er niet gek uit. Prompt blijven de ogen op die persoon gericht, Mensen die met elkaar in gesprek zijn praten nog wel met elkaar, maar hun ogen zijn niet op elkaar gericht, maar op de nieuwkomer. Er wordt wat nerveus heen en weer gelopen. Men probeert met de nieuwkomer in contact te komen. Gesprekken stokken, het gaat wat moeilijk. De mensen met de beste kansen in lichamelijk opzicht reppen zich naar de plaats, waar de nieuwkomer zich bevindt en ze proberen er mee in contact te komen. Jantje en Pietje, met wie ze eerst aan de praat waren, blijven achter en proberen ook mee te doen aan de goldrush. En de nieuwkomer? Die wordt getroffen door de nerveuze sfeer die er ineens heerst - hoewel, hij weet niet hoe

het anders is. Hij merkt dat hij in de belangstelling staat. God ja, gezellig, hij komt er voor het eerst. Ja, en als hij er voor het eerst komt is hij nieuw en weet nog niet zo wat hij wil. Hij wil de kat een beetje uit de boom kijken, hij hoeft niet direct een vast vriendje te

MESSE~JONGEN
MESSE~MESSE JONGEN~JONGEN

A **POLLO** SOCIËTET
VOOR
HOMOFIELE
JONGEREN
EN
BELANG-
STELLENDEN

SOOS ELKE VRIJDAGAVOND
VAN 8 TOT 1/21
VONDELWEG 22 ROTTERDAM
POST NAAR POSTBUS 1490 ROTTERDAM

hebben. Hij praat 's met Jantje en Pietje, nou en die willen wel. De gesprekspartners of anderszins partnertjes van Jantje en Pietje, die zitten er naast: ze liggen eruit. De nieuwkomer probeert 's wat met Jantje en/of Pietje, maar behoefte aan een vaste relatie heeft-ie niet. Hij is pas nieuw. Dat duurt zo een paar maanden en nieuwkomertje behoort dan tot de ouwe hap en voor je het weet, zit hij net als de anderen spastisch naar de deur te kijken. Hij probeert wel eens wat met Klaassie of Wimpie maar ja, dat is niet ideaal, en je weet nooit wat er nog eens binnenkomt...."

Jos gaat verder: "Ja, zo komt het op me over: het is werkelijk stuitend dat de ogen van je gesprekspartner afdwalen naar de deur als er iemand binnenkomt. Je wordt op Apollo als middel gebruikt in plaats van als doel. Dat is lullig en het meest rottige is dat je, of je wilt of niet, er zelf ook door beïnvloed wordt. Mijn ogen dwalen ook af."

Rob: "Zoals je dat verhaal vertelt: het is voor een groot deel waar, maar niet helemaal."

Jos: "Ik geef het wat gechargeerd weer. Er komen natuurlijk ook mensen om gewoon met anderen te praten, zij geven hun volle belangstelling. Maar veel mensen zitten er anders. Dat neem ik niemand kwalijk, maar het moet wel duidelijk zijn hoe de zaak ligt. Ik vind dat het niet ontkend mag worden. Naar mijn mening kenmerkt dat de sfeer op Apollo."

Rob: "Maar in zekere zin is de kring waarin hetero's verkeren net zo beperkt als die waarin wij vertoeven."

Jos: "Ja, in zekere zin wel, maar in de homofiele situatie is de doorstroming zo klein. Als er iedere week tien nieuwe mensen zouden binnenkomen, zou niemand zo spastisch reageren."

Rob: "Maar dan krijg je toch op een gegeven moment een betere situatie, wanneer door voorlichting en publiciteit zoveel mogelijk homofiele jongens en meisjes naar Apollo komen."

Jos: "Dat is een duidelijke zaak. Maar toch blijft de contactmogelijkheid beperkt tot bijv. Apollo. Op straat en op je werk blijft de verhouding nog steeds 1 op 20." [...]. Ik wou nog twee dingen zeggen om te voorkomen dat men door mijn verhaal een eventueel verkeerde indruk krijgt van Apollo. Ten eerste dat Apollo nog steeds bij een aantal mensen een sfeertje oproept van geitsharen-sokken. Dit idee moet worden gekoesterd, ik vind dat dat nu juist het warme is dat je mist in bars en kroegen. Maar desondanks is het gedrag op Apollo voor een groot deel onecht. Ik ben tegen de sfeer waarin men de kat uit de boom kijkt en afwacht of er nog wat beters binnenkomt. Laten de mensen maar gewoon duidelijk zijn in wat ze willen." ●

Rob Hoek: "We komen allemaal op aarde en hebben ook allemaal warmte, liefde en aandacht nodig".

"Ik denk dat voor de meeste mensen de Erasmus Universiteit niet leuk is. Er hangt een kille, betonnen sfeer en iedereen gaat er functioneel met elkaar om. Dat komt niet alleen door de massaliteit, maar komt ook door de wetenschapsbeoefening die er bedreven wordt. De mens wordt daarbij in stukjes gedeeld en afzonderlijk bestudeerd, soms is het de blindedarm en soms het rationeel handelen dat de interesse heeft. Het heeft niets meer met echte mensen te maken."

"Op de EUR zie je toch ook bijna nooit een jongen met een meisje vrijen of zelfs maar hand in hand lopen?" volgens de sekretaris van Apollo, Rob Hoek, die zijn achtjarige verblijf op de economische fakulteit twee weken geleden bekrand zag met de doctorandustitel. Rob vindt het prima dat ze op Erasmus niets van de "flikkerij" merkt. Er hoeft van hem niet zo zwaar aan het onderscheid tussen homoseksuelen en anderen getild te worden. Zijn theorieje luidt: "We komen allemaal op aarde en hebben ook allemaal warmte, liefde en aandacht nodig. Alleen de vorm waarin je dat wilt ontvangen of geven verschilt. In onze cultuur zijn de heteroseksuele patronen nu eenmaal het sterkst ontwikkeld en daarom geven die gevoels veel meer zekerheid dan de intense gevoels voor het eigen geslacht."

Omdat de groep homoseksuelen veel kleiner is moet je er meer voor doen om gelijkgestemde zielen te ontmoeten. Rob merkt dat hij veel vaker in Den Haag uitgaat dan veel van zijn heterovrienden. "Dat is natuurlijk wel eens lastig, maar zo'n kleine groep hoeft niet vervelend te zijn. Hetero's denken dan wel veel meer keus te hebben, maar zij gaan toch ook maar met een beperkt aantal mensen om." Speciale clubs zoals het COC en Apollo zijn toch hard nodig volgens de jonge doctorandus. "Je wilt ook wel eens bij elkaar zijn in een beschutte omgeving. Vooral nadat je er pas achter gekomen bent dat je homofiele gevoelens koestert dan is zo'n sociëteit belangrijk. Je kan elkaar opvangen of er samen over te praten, want in het begin hebben de meesten ongewoon dezelfde problemen. Natuurlijk is Apollo ook belangrijk om vrienden te doen. Ik heb ook gezin de rest van mijn leven in mijn eentje te blijven, ook al kies ik dan niet voor een vrouw."

In Rotterdam zijn wel meer tenten speciaal voor homo's, b.v. club Zorba en café Jacques, maar daar hangt volgens Rob een "saturday night fever" sfeer. Het contact is er veel oppervlakkiger en seksueler gericht dan in Apollo. Nog maar tien jaar geleden was het hebben van seksueel contact tussen een meerder- en minderjarige van hetzelfde geslacht een misdrijf. Daarom kon het COC ook geen jeugdafdeling opzetten. De flikkerwereld was toen veel minder geaccepteerd. Je ziet dat ook aan de naam van het COC, de letters staan eufemistisch voor Cultureel Ontmoetings Centrum. De eerste jaren had Apollo onderdak bij het jongeren centrum Rumte. Dat was verre van ideaal omdat in Rumte de drugsceve de boventoon voerde en het er op leek of zij inspiratie opdeden door "aapjes kijken". Na veel omzwervingen is Apollo uiteindelijk op de Vondelweg terechtgekomen en deelt een kleuterklaslokaal met de ARSB en Experience. "De mensen van Apollo zijn veel minder extreem dan de Rooie Flikkers. Die denken zich strijdbaar op te stellen door zich vrouwelijk en delirig te gedragen. Ze doen dat op basis van een of andere theorie en kreëren zo een subcultuur. Maar veien lopen ook met hun vriendje mee hoor," voegt hij er lachend aan toe. Sinds een paar jaar wordt Apollo gesubsidieerd omdat ze aan de emancipatie van een verdrukte groep werkt. "Dat is een kwestie van het verkopen van je organisatie," zegt de jonge ekonoom.

Nieuwe norm

Op de universiteit ondervinden homo's weinig last van anderen. "Niemand durft er meer afwijzend op te reageren. Het is een nieuwe norm om het allemaal maar normaal te vinden. Zelfs Margriet en Libelle schrijven stukjes in de trant van "accepteer jezelf, maar doe het ook van anderen". Ik begrijp best dat sommigen het in hun hart eng vinden, dat merk ik ook wel. Het gaat heel subtiel, hoor. Maar ze sluiten zich toch eerder van je af dan wanneer je hetero bent. Je moet het gewoon een keer

hebben gezien dan ben je er overheen."

Het universitaire milieu is het meest tolerante dat hij zich kan denken, maar het is ook weer geen rozegeur en maneschijn volgens Rob, terwijl hij niet duidelijk kan maken waar het dan wel aan haert.

Hoewel Apollo een vereniging voor alle jongeren is komen er toch overwegend mensen met een goede opleiding, VWO, HBO en studenten, het is heel moeilijk anderen binnen je muren te krijgen. "Via de psychologen krijgen we ook mensen binnen. Ook al hebben we als bestuur geen contact met hen, toch weten we dat ze homofiele accepteren en dergelijke gevoelens bij studenten niet zullen remmen."

Apollo gaat haar tweede lustrum uitgebreid vieren en de universitaire gemeenschap kan daar aan meedoen. Dinsdag 3 oktober organiseert Apollo samen met het Studium Generale een lezing van Sanders die het zal hebben over de verschillen in gevoelens tussen homo's en hetero's en het acceptatieproces van de homo's.

Hoe moeten ze het van zichzelf gaan accepteren en in welke vorm moeten ze gestalte geven aan hun homoseksueel zijn. Maandag twee oktober zal Vondelweg 20 een open huis zijn waar de nodige informatie te krijgen is en 's avonds zal er een discussieavond zijn met het thema "integratie en wat doe je er zelf aan". En vrijdagavond organiseert Apollo een slotfeest waar iedereen van harte welkom is. De Kid Lazy Band zal voor een deel van de sfeer zorgen.

Of het druk wordt weet Rob niet. Aan publiciteit doet Apollo voldeende, daar kan het niet aan liggen. Toch trekken ze maar een enige tientallen mensen van de EUR en dan nog vooral mannen, lesbische vrouwen gaan misschien eerder naar het Vrouwenhuis. Volgens de schattingen van McKinsey over homoseksualiteit zou het een hele bloeiende vereniging kunnen zijn. McKinsey schat dat minstens vijf procent van de bevolking homoseksueel is en dat een andere vijf procent gevoelens voor beide kanten koestert. Dat betekent toch maar zo'n 500 tot 1000 mensen die dit verhaal met extra aandacht lezen.

van Erasmus

De andere kant

Rob Hoek over 10 jaar Apollo

Dankzij het feminisme mag de homofiele medemens zich steeds meer in een warme belangstelling verliegen. Hoe staat het met de flikkerij in de schoot van Erasmus? Paul Ving in gesprek met Rob Hoek, bestuurslid van sociëteit Apollo, student van Erasmus en "van de verkeerde kant" over de permissiviteit van de maatschappij.

Homoseksualiteit, Apollo: een futologische beschouwing

64

Onno de Zwart

Een jubileum vormt altijd een goede gelegenheid terug te blikken. Hoe leuk was het toen. Wat een schattige foto's zijn er nog. Een jubileum kan ook de aanleiding zijn om na te denken over de toekomst. Zijn er nog homo's en lesbo's in het jaar 2008 en bestaat Apollo dan nog? Een toekomstvisie.

In 1968 hoopten de oprichters van Apollo waarschijnlijk dat na verloop van tijd, bijvoorbeeld in 1988, Apollo overbodig zou zijn. Artikel 248-bis, dat seksueel contact tussen meerder- en minderjarigen van hetzelfde geslacht verbod, maakte de oprichting van Apollo noodzakelijk. Bij het COC mochten minderjarigen er niet in. Men hoopte dat 248-bis snel zou verdwijnen. Dat gebeurde in 1971. Homoseksualiteit, of liever gezegd homofilie, was in 1968 een taboe-onderwerp. In 1988 lijkt dat taboe te zijn verdwenen, homo's en lesbo's zijn 'in'. Maar Apollo is nog niet verdwenen. En over twintig jaar, zal Apollo dan verdwenen zijn? Zal de schijntolerantie verdwenen zijn? Zal een coming-out voor homojongeren niet meer noodzakelijk zijn? En Apollo, bestaat het nog, onderhouden door monumentenzorg of springlevend met jonge homo's en lesbo's?

Maatschappelijke ontwikkelingen

De individualisering van de maatschappij zal de komende jaren alleen nog maar belangrijker worden. Mensen zullen niet langer als deel van een stel, gezin of wat dan ook gezien willen worden. Dat is iets waar de politiek aan zal moeten geloven. Tweeverdieners- en voordeurdelersregelingen staan individualisering nu nog in de weg, maar dat verandert. Ook op juridisch vlak zal het zo worden dat men als individu beoordeeld wordt. Hoewel er bij CDA en PvdA nog gemengde gedachten over bestaan, zal hier uiteindelijk het liberalisme zegevieren. En dat betekent dat niet langer het gezin de hoeksteen van de samenleving zal zijn. Het zal een bouwsteen worden, maar één van de vele.

Voor homo's en lesbo's maakt dat het een stuk makkelijker. Geen gezeur meer over wie nu het mannetje en wie het vrouwtje is, en voortaan niet alleen meer voor de belastingen gelijkwaardig aan hetero's behandeld worden. Hoe uiteindelijk die gelijke behandeling eruit zal komen te zien, valt onmogelijk te zeggen. Voor homo's en lesbo's blijft het nodig om voor gelijke behandeling te vechten.

65

De maatschappij mag dan in 1988 wel stukken toleranter zijn dan in 1968, dit mag niet het eindpunt zijn. Daadwerkelijke tolerantie en integratie (in welke mate dan ook) zal bevochten moeten worden. Homo's en lesbo's zijn één van de vele minderheden en zij zullen hun eigen politieke strijd moeten blijven voeren. We zullen in 2008 moeten kunnen lachen om het feit dat we in 1988 zo tevreden waren.

Een grote bedreiging gaat uit van Aids. De kans is groot dat Aids, meer nog dan tot op heden, gebruikt zal gaan worden om rechten op allerlei gebied ongedaan te maken. Het Nederlandse beleid mag dan nu door de bank genomen een goed beleid zijn, het kost nog niet teveel geld. Zodra Aids een miljardenkwestie wordt, is de kans groot dat het beleid om gaat: gedwongen testen, uitsluiten van verzekeringen zullen, als we niet oppassen, de regel gaan worden. Aids bedreigt ook de homo- en lesbische beweging zelf. Voorkomen moet worden dat het puritanisme gaat overheersen. Homo's en lesbo's moeten niet weer allemaal keurige mensen proberen te worden.

Waar zijn al die homo's en lesbo's?

Homoseksualiteit is de laatste twintig jaar zichtbaar geworden. Om Theo & Thea aan te halen: homo's zijn niet langer alleen mannen met handtasjes en lesbo's zijn niet alleen vrouwen die pijp roken. Gelukkig zijn die er ook nog, maar ook Theo & Thea zijn zo. Er zijn homo's van corpslid tot flikkeractiegroep de Roze Driehoek. Er zijn lesbo's van tennisvedette tot dichteres.

Voor jongeren betekent dat dat de keuze aan leefstijlen vergroot is. Ze hoeven niet langer nuchter te worden als ze homoseksuele gevoelens bij zichzelf ontdekken, of mannelijk te gaan doen als ze toevallig lesbisch zijn. Wie weet is op de middelbare school het COC (of Apollo) langs geweest of is er een tante die lesbisch is. Jongeren hoeven niet meer op zoek naar donkere kroegen in achterafsteegjes. Nee, ze kijken naar de televisie en zien Jos Brink. Deze zichtbaarheid van homoseksualiteit zal alleen maar groter worden.

Bovendien is zo langzamerhand een hele lesbische en homogemeenschap ontstaan. En het is waarschijnlijk dat deze zal groeien. We hebben al onze eigen pers (van de Gay Krant tot Homologie en Lust & gratie), we hebben lesbische en homostudies. Er is een monument en er zijn talloze kroegen. Sommige Amsterdammers vragen nu al aan buitenlanders hoe het is om in een hetero-wereld te wonen.

Wellicht gaat dat straks ook voor homo's en lesbo's buiten Amsterdam gelden, Nederland ontwikkelt steeds meer zijn eigen homo-zuil. Straks wonen we in een homo-huurhuis, gaan we naar de lesbische boekwinkel en doen boodschappen bij een bi-supermarkt. Is zo'n verzuiling echter wenselijk? Natuurlijk het is soms makkelijker om alleen met homo's en lesbo's om te gaan, maar is het ook altijd leuker?

Hierbij is ook van belang of er nog wel behoefte zal bestaan aan verenigingen als Apollo. Amusement zal er steeds meer komen en het zal, als gevolg van de individualisering, ook steeds diverser worden. Opvang, is dat nodig als er zoveel voorbeelden zullen zijn voor de prille homootjes en lesbootjes? En emancipatie? Ja, dat blijft nodig, maar wie heeft daar nog interesse in als de tolerantie groter wordt en het doel abstracter. Het enige wat overblijft is een soort homoseksuele visclub.

Weg met de homo's en lesbo's!

Seks is de laatste eeuwen voor de mensen steeds belangrijker geworden. In relaties tussen mensen ontstond een romantisch ideaal waaraan men moest voldoen. Zakelijk belang werd ondergeschikt en zelfs taboe in relaties. Het seksuele werd voor ons leven bepalend. Wat we in bed (of op de keukentafel) doen, maakt ons leven. Mannen hebben altijd seks gehad met mannen en vrouwen met vrouwen. Echter pas in de negentiende eeuw leidde die 'vorm' van seksualiteit ertoe dat er homoseksuele en lesbische personen ontstonden. Geen mannen of vrouwen maar het 'derde geslacht' van de Duitse seksuoloog Magnus Hirschfeld. Na de tweede wereldoorlog lijkt het wel of we geen minuut meer zonder seks kunnen. In de reclame, op televisie, op het werk, overal speelt seksualiteit een overheersende rol. Dat geldt zeker voor homo's en lesbo's. Het grootste deel van ons leven wordt ingericht op basis van onze seksuele voorkeur. Hoe we uitgaan, wat we lezen en wie onze vrienden zijn.

Seksuele voorkeur vormt een vreemde basis om je op te verenigen. Geloof, politieke voorkeur, gedeelde hobby's, allemaal zaken waar je je voor een deel van je leven op kunt verenigen. Maar om dat alles in één te verenigen op basis van je slaapkamergewoontes blijft raar. Het valt niet te verwachten dat de komende jaren de lesbische en homo-identiteit zal verdwijnen. Mensen hebben een identiteit nodig. Bovendien maakt de verdere vorming van een lesbische en homogemeenschap juist een versterking van die identiteit waarschijnlijker. De individualisering

zou er anderzijds toe kunnen leiden dat deze identiteit in belang afneemt. Ook de zichtbaarheid van homoseksualiteit kan daaraan bijdragen. Wie weet laten jongeren zich niet meer door de keuze van hun bedpartners vastpinnen op één identiteit en levensstijl. Wie weet verdwijnen de homo's en lesbo's wel en worden het jongeren die zich onderscheiden op grond van hun kleur haar.

"Wat kenne we daarmee?"

Apollo is al twintig jaar een Rotterdamse homojongerenvereniging en Rotterdammers gaan prat op hun praktijkzin. Dus wat betekent dit alles nu voor de komende twintig jaar in de praktijk. Waarschijnlijk zal er weinig veranderen. Er zullen op Apollo café-avonden georganiseerd blijven worden, er zal aktie gevoerd moeten worden en er zal overlegd moeten worden met de gemeente over huisvesting. Veranderingen gaan langzaam en ontstaan zeker niet op grond van een artikel in een jubileumboek. Maar Apollo maakt al jaren reclame met de leus 'Jong? Homo? Apollo!!!'. Wie weet kan er gelet blijven worden op dat vraagteken achter homo en veranderen eens ook de uitroeptekens achter Apollo in vraagtekens. ●

gekrakeel om mannendans

Stop de pers! 'Dansschool weigert homoduo toegang!' Nogal verontwaardigd meldt zich een afgevaardigde van de Rotterdamse homojongerenvereniging Apollo aan de telefoon. Afgelopen zaterdag moet zich een rampzalig tafereel hebben afgespeeld in

Dansacademie De Klerk. Samen met een (mannelijke) vriend wilde Theo van der Heijden zich op de dansvloer storten. Elke zaterdagavond houdt de dansschool, waar hij als leerling aan verbonden is, zogenaamde oefenavonden, waarop het volgens Van der Heijden vrij dansen geblazen is. Maar zo niet voor dit tweetal. De eigenaar zou een mannendans hebben verboden en de twee dansers de toegang hebben geweigerd. Morgen heeft Van der Heijden een gesprek met de eigenaar, maar dat verhindert hem niet om tussentijds bij de officier van justitie een aanklacht wegens discriminatie in te dienen.

De vereniging Apollo, die onder meer het periodiek 'Het Vijfgebladje' uitgeeft, is volgens Van der Heijden, "nogal emancipatorisch bezig". Het westuren van de dansschool zou meer met een ijsbergtopje dan met een incident te maken hebben. Kritische brieven naar de Federatie van dansschoulondernemingen (FDO) zijn al in de maak, "we willen bij voorbaat in de publiciteit komen". En de aanklacht intrekken, dat kan altijd nog.

Eigenaar De Klerk heeft zo z'n eigen lezing over die gedenkwaardige avond. "Op de zaterdagavonden hebben wij internationale dansstijl-avonden. En internationale dansstijl betekent: jongetje met meisje, meisje met jongetje. Daarnaast zijn er oefenavonden voor dames en ook voor heren."

Volgens De Klerk is er van 'weigeren' of 'uitzetting' geen sprake geweest, hij heeft slechts gezegd: "Luister jongens, dit zijn de regels."

Misschien konden ze die niet, vergoelikt hij alvast. Ten slotte wil De Klerk nog kwijt dat zijn dansschool een ruimdenkend beleid voert, zolang de "enige dansschool in Rotterdam is die niet discrimineert". "We hebben dansavonden voor visueel gehandicapten, voor geestelijk gehandicapten, voor bejaarden voor kinderen."

En die aanklacht tegen hem? Nee, nee, weet De Klerk, die wordt niet ingediend.

Dansschool De Klerk weigerde homo's

ROTTERDAM — Volgens homociëteit Apollo maakt dansschool De Klerk zich schuldig aan discriminatie. De dansschool heeft afgelopen zaterdag twee mannen de toegang geweigerd toen zij een dansje wilde maken op een van de wekelijkse oefenavonden voor leerlingen van de dansschool.

Volgens de heer De Klerk van de dansschool worden er geen personen geweigerd die zich aan de regels van de dansavonden houden. Morgen zullen de sociëteit en de dansschool met elkaar over de kwestie praten.

Bestuurslid Theo van der Heijden van Apollo is één van de mannen die zaterdag niet welkom was. "Op ons pasje staat toch duidelijk dat de avonden voor alle leden van de school toegankelijk zijn," vertelt hij. "Iedere zaterdag houdt De Klerk oefenavonden voor leden en oud-leden. Wij hebben nu vijf lessen gehad en wilden gewoon wat oefenen, maar vanwege de keuze van onze danspartner worden wij gediscrimineerd en geweigerd."

Het verhaal van De Klerk is anders. "Wij geven aparte lessen voor allerlei verschillende groepen," legt directeur De Klerk uit. "Na ongeveer zeven lessen wordt er een oefenavond voor zo'n groep georganiseerd. Zo hebben wij avonden voor gehandicapten, bejaarden en voor jongeren. De mannen hebben nog maar vijf lessen gehad en als ze dat willen kunnen we voor hen mettertijd ook een oefenavond organiseren. Er wordt hier niemand geweigerd of gediscrimineerd maar iedereen dient zich aan de regels te houden."

Als het gesprek van morgen geen verandering in het beleid van de dansschool oplevert, zullen de vijf homoseksuele dansparen die lessen bij De Klerk volgen, het er niet bij laten zitten.

Sneeuwbal dans voor homo's

Het duo Brink/Sanders mag dan algemeen geaccepteerd zijn als homo-echtpaar, voor homo-emancipanten is er nog steeds werk aan de winkel. Bij de dansscholen bijvoorbeeld. De internationale stijldansregels schrijven immers voor dat een mannetje met een vrouwtje dient te dansen en vice versa. Mannetjes en vrouwtjes die met hun seksgenoten willen dansen, zijn dus aangewezen op speciale lesgroepen.

Zoals bij dansacademie De Klerk in Rotterdam, die op verzoek van de homojongerenvereniging Apollo les geeft aan tien homoseksuelen. Onder hen T. van der Heijden. Hij is in het bezit van de ledenkaart en daar staat op dat er iedere zaterdagavond voor alle leerlingen van boven de twintig van negen tot half twaalf een oefenavond is. "Leuk", dacht Van der Heijden en met vriend toog hij vorige zaterdag naar de dansschool. "Niet leuk", oordeelde directeur De Klerk, die hun zonder pardon de deur wees.

Maar dat had niets van doen met hun geartheid. Het is het sustertje. "Wij dansen dan volgens de internationale stijldansregels", legt hij uit. "We doen de conradans, dan moet de vrouw een man kiezen. En de sneeuwbal, dan wordt er van partner gewisseld." En dat zou maar verwarring veroorzaken.

Van der Heijden: "Dan doen we toch even niet mee." De Klerk: "Nee dat kan niet. Een van de regels is dat je geen dans mag weigeren." Van homodiscriminatie is geen sprake volgens De Klerk ("Ik ben een heel sociaal voelend mens, dat weet heel Rotterdam"). Hij geeft ook cursussen aan "andere minderheidsgroeperingen zoals visueel gehandicapten en verstandelijk gehandicapten."

Vrijdag hebben De Klerk en Apollo overlegd en er komt misschien een aparte oefenavond waarop vrijelijk van alle systemen mag worden afgeweken.

gekrakeel om mannendans (2)

De rust rondom de Rotterdamse dansschool De Klerk is nog niet weergekeerd. Integendeel, het aantal klachten begint de pan uit te rijzen. Twee mannelijke leerlingen van de school wilden vorige week met elkaar dansen. De dansschoolhouder weerhield hen daarvan met de mededeling dat mannendans niet op de zaterdagavond kunnen, waarop internationale stijldans worden uitgevoerd. Dat betekent 'jongetje met meisje, meisje met jongetje'. De dansleerlingen Theo van der Heijden en Onno de Zwart, beiden ook lid van de Rotterdamse homojongerenvereniging Apollo, waren het daar niet mee eens. Een gesprek met dansschool-leider De Klerk leverde vrijdag, "niet echt iets op", waarop het dansen- en tweetal zaterdag voor de ingang van de dansschool ging folderen, zoals ze het noemen. Voorbijgangers die een pamflet in ontvangst namen, konden daarin een pleidooi lezen voor homodans op de zaterdagavond. De politie kwam langs en nam de folders in beslag, naar zeggen nadat "mensen hadden geklaagd over de folders. De politie is toen met de mensen van Apollo gaan praten. Omdat zij toch wilden doorgaan met het uitdelen van de folders, hebben de agenten het materiaal in bewaring genomen om een eventuele verstoring van de openbare orde te voorkomen."

Volgens Onno de Zwart weigerden agenten op het bureau Noord later een toelichting te geven. Een politiemannetje zou de mensen van Apollo hebben voorgehouden, "het zelf als volwassenen op te lossen". Was dat geen goed idee dan, misschien? De Zwart: "Dat doet in het geheel niet ter zake. Met die opmerking kan een agent de toelichting niet weigeren." Vervolgens was De Zwart niet tevreden met het feit dat de agent zich niet wilde identificeren. "Toen werden wij nogal kwaad, natuurlijk." Apollo vindt dat de politie de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van demonstratie met voeten heeft getreden en gaat klachten indienen bij de korpsleiding burgemeester Peper en bij de Nationale ombudsman.

Is er mogelijkkerwijs sprake van een storm in een glas water? "Nee", meent De Zwart, "het moet toch mogelijk zijn als twee mannen met elkaar te dansen? Wij doen dit ook niet voor onze lol." Voor de Grieken was Apollo de god van het goede en een schone, de harmonische rust; de handhaver van recht en orde. Als boogschutter bestrafte Apollo de overmoedigen. Maar die passie komt niet voor in de statuten van de Rotterdamse homojongerenvereniging.

Frits Bom is bereid standpunt te verdedigen

Media storten zich op Apollo-jongeren

CENTRUM — Sinds homojongerenvereniging Apollo het conflict tussen hen en dansschool De Klerk wereldkundig maakte, staat de telefoon er roodgloeiend. Twee uurtes in de sociëteit en je bent getuige van tenminste tien telefoontjes.

Naast de hoeveelheid aandacht, valt vooral de variatie in reactie op. Hoewel de woordvoerders Onno Zwart en Theo van Eijk steeds een vrijwel identiek verhaal vertellen, variëren de reacties van journalisten van 'Op de barricaden' tot een vaderlijk 'Zo moet je dat toch niet doen, jongens' of duidelijke afkeuring. Zo opende Trouw afgelo-

pen donderdag een beetje flauw het artikel over de perikelen rond Apollo met 'Stop de pers!' Dansschool weigert homoduo toegang'. En een verslaggever van het AD meldde telefonisch dat de heren zich maar aan moeten passen. De VPRO radio daarentegen trok nogal van leer tegen de Klerk en vroeg zich af of de dansschool niet een voortrekkerrol diende te vervullen.

In feite worden er maar mondjesmaat open vragen gesteld en lijkt de berichtgeving ten aanzien van 'gemengd zwemmen' tijdens danslessen vaak meer op het melden van een eigen standpunt. Zo bleek na een middagje telefoongesprekken meeluisers en krantenknipsels lezen.

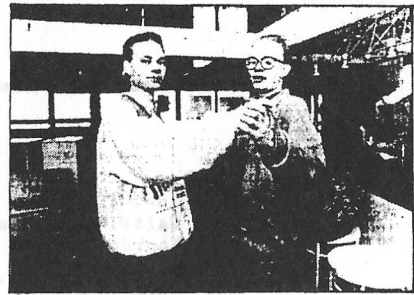
De redactie van Frits Bom's programma 'De Consumenten' bleef vooralsnog bij de feiten. Men verklaarde zich

bereid de belangen van de homojongeren bij de overkoepelende organisatie voor dansscholen, de FDO, in principe te willen verdedigen. Helaas kan Apollo niet meer mee in een televisieprogramma. De vakantiekaravaan van Bom staat al weer in de startblokken om richting Middellandse Zee te vertrekken.

Gemengd/gemengd

De Apollojongeren willen gemengd dansen op de oefenavonden die De Klerk op zaterdagavonden voor haar leerlingen organiseert. De Klerk is daar tegen. Men vreest dat de andere, met name mannelijke danslustigen zich bij een zogeheten snowball, waarbij van partner gewisseld moet worden, in een vervelend parket gemanoeuvreerd voelen.

De homoseksuele-groep van vier jongens- en één meisjespaar mochten het, net als de blinden en zwakzinnigen, bij

«Een dansje maken mag alleen 'onder ons'».

hun eigen oefenavond houden waarop, desgewenst, hetero's kunnen komen mee dansen. De Apollojongeren hebben gemengde gevoelens over deze 'gemengde' avond en wilden afgelopen zaterdagavond door middel van folders uitdelen aan de weet komen of heteroseksuele dansliehebbers inderdaad moeite hebben met de aanwezigheid van homoseksuelen. Omdat iemand vooraf een jacht bleek te hebben ingediend moesten zij echter op last van de politie het veld räumen.

Theo: "Zo langzamerhand begin ik me echt af te vragen of homoseksualiteit wel zo geaccepteerd is als het lijkt. In discussies heb ik trouwens nooit problemen. Zelf niet in een stad als Sneek. We hadden niet echt verwacht dat stijldans heel soepel zou verlopen. Maar toen de sfeer tijdens de lessen prima bleek, kwam deze weigering toch wel als onverwachte en nare verrassing. We kunnen bij een wisseldans toch ook met meisjes dansen. Blijkbaar is er om als homoduo te kunnen leren stijldans een 'handjeklapje' nodig. Je mag, onder elkaar, komen dansen maar dan moet je verder heel zacht zijn en je plaats weten".

Burgemeester Peper, de politie en de Nationale Ombudsman zijn inmiddels per brief op de hoogte gesteld van de gang van zaken van het politietoetreden de afgelopen zaterdagavond.

Voor ongemengde paren is dansvloer stroef

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM / NIJMEGEN, 25 maart — Homoseksuelen zijn op alle dansscholen van harte welkom, zolang ze maar niet met elkaar dansen. Een enkele dansschoolhouder organiseert voor hen aparte lessen, maar op de andere avonden worden mannen- en vrouwenparen geweigerd. Nog zeldzamer zijn de dansavonden in een zaal van 'De Vereniging' in Nijmegen, waar iedereen het met iedereen mag doen.

De homo-jongerenvereniging Apollo kreeg het kort geleden aan de stok met dansschoolleider G. de Klerk in Rotterdam. Met hun lidmaatschapskaart, waarop staat dat zij op alle avonden welkom zijn, stonden twee jongens op een zaterdag voor de deur. Verder kwamen ze niet.

"Eén keer per week is er een les voor homo's. Op de gewone lessen mogen ze ook wel komen, maar dan moeten ze zich aanpassen", zegt De Klerk. "Ik moet nu eenmaal rekening houden met mijn klantenkring."

Apollo liet het er niet bij zitten. De jongens verspreidden pamfletten voor de deur van de school, waarin zij de weigering van De Klerk aan de kaak stelden. Bovendien hebben ze de Federatie Dansondernemingen (FDO) gevraagd een landelijke regeling op te stellen, waarin wordt bepaald dat homoseksuelen in het vervolg overal terecht kunnen. De FDO voelt daar weinig voor omdat "de internationale regel is dat een jongetje met een meisje danst".

Bonte verzameling

In Nijmegen geven Hans van Oppenraai en Marischka Bours — beiden homoseksueel maar partners binnen de muren van de danszaal — al jaren danses aan homo's en lesbiënnen. Een bonte verzameling van zo'n twintig dansparen schrijft er over de vloer. Op het oog is het een gewone danses, alleen het geïntegreerde rolpatroon ontbreekt. Een enkel echtpaar walst tussen de vrouwen- en mannenparen door.

Hetero's zijn van harte welkom en komen volgens Bours in steeds grotere aantallen naar de lessen.

Een onderzoek onder dansscholen in Gelderland heeft Bours met stomheid geslagen. "Bij geen enkele school konden homo-paren samen dansen krijgen. Een dansschoolhouder zei: "Als ik homo's toelaat, wordt al snel wat ik in vijftig jaar heb opgebouwd in een minuut afgebroken." Dat is toch treurig", zegt Bours.

Een landelijk advies van de FDO aan dansscholen is volgens Bours niet te verwachten. "FDO vindt alles best, zolang je maar niet tegen de bestaande normen aanbukt", zegt Bours.

Ze heeft wel begrip voor de positie van dansschoolhouders als De Klerk. "Het is al uitzonderlijk dat hij een les voor homo's heeft georganiseerd. Nu willen de jongens van Apollo ook nog integreren in een oefenavond voor hetero's. Ik heb de zaken omgekeerd. Hier moet een hetero zich aanpassen. Het blijkt dat

hier precies die mensen komen die tolerant zijn. Dat biedt een enorme veiligheid voor de homo's en de lesbiënnen", zegt Bours.

Dat er behoefte aan veiligheid bestaat, illustreert Wim Schuurwirth van de beginnersgroep, die wekelijks van Zwolle naar Nijmegen reist om van Van Oppenraai te leren dansen. "Als ik in het openbaar maar een beetje intiem ben met een vriend wordt er al raar gekeerd en de laatste tijd ook steeds meer geramd", vertelt hij. "Ik kan me goed voorstellen dat twee mannen daarom niet zo gemakkelijk bij een dansschool vragen of zij er terecht kunnen. Ik denk dat veel homomannen de veilige weg kiezen door met een zus of vriendin op les te gaan."

Na de officiële les dansen de echte liefhebbers nog even met de dansdocenten zelf of met een andere partner. "Kijk we wisselen hier ook van partner", roept Bours, terwijl zij van de ene man naar de andere vrouw huppelt. "Dat is hier echt heel normaal."

22 besturen, 10 verhuizingen, 16 kascontrolecommissies, etc.

70

- I 16-1-1969 (was echter al in december 1968 geformeerd)
Gaffeldwarsstraat 5 (met ingang van 31-7-1969
Noordmolenwerf 3-5)
Wilfred Amstelveen (v)
Thea Janse (s)
Joop Reerink (p)
Wilco Kalbfleisch
Constance Oversloot
Jan-Philip Joolen (tussentijds toegetreden)
- II 4-9-1969
Noordmolenwerf 3-5 (met ingang van 26-11-1969 Prins
Frederikplein 42)
Wilco Kalbfleisch (v)
Thea Janse (s)
Joop Reerink (p)
Marieke Griffijn
Jan-Philip Joolen (toegetreden in oktober 1969)
- III 22-10-1970
Prins Frederikplein 42 (met ingang van 5-2-1971
Gaffeldwarsstraat 5)
Arend van As
Wil van Berge Henegouwen
Allard Bugter
Peter Gorissen
Marieke Griffijn
Henk Leenders
Huib van Oosterom
- IV augustus/september 1971
Gaffeldwarsstraat 5
Leo-Dirk Keus (v)
Eric Verloop (s)
Peter Gorissen (p)
Dick Beekman
Wil van Berge Henegouwen
Theo Groot
Albert Joolen
Joop Tas
- V juni 1972
Gaffeldwarsstraat 5 (met ingang van 1-12-1972
Vondelweg 22)
Leo-Dirk Keus (v ; teruggetreden in december 1972)
Eric Verloop (s ; teruggetreden in juli 1972)
Peter Gorissen (p ; vanaf december tevens v)
Charles Dekker (toegetreden in december 1972)

v = voorzitter
s = secretaris
p = penningmeester

71

- VI 20-3-1973
Vondelweg 22
Peter Gorissen (v)
Martin Vos (s)
Henk Leenders (p)
- VII 26-11-1973
Vondelweg 22
Leo-Dirk Keus (v)
Rob Hoek (s)
Peter Gorissen (p)
René van der Star
Chris van Eijk
- VIII 19-2-1974
Vondelweg 22
Identieke samenstelling als VII
- IX 22-11-1974
Vondelweg 22
Wim Boender (v)
Rob Hoek (s)
Peter Gorissen (p)
John van Eijmeren
George de Haan
- X 21-11-1975
Vondelweg 22
Wim Boender (v)
Rob Hoek (s)
Hans Brunolt (p)
Henk Bremer
John van Eijmeren
- XI 7-1-1977
Vondelweg 22
Jos Geerling (v)
Rob Hoek (s)
Wim Groothuyzen (p)
Maarten van Lenteren
John van Eijmeren
- XII 27-1-1978
Vondelweg 22 (met ingang van 31-3-1978 Vondelweg 20)
Jos Geerling (v)
Rob Hoek (s)
Marc Fonville (p ; in praktijk Peter Verbeet)
Ben Franken
Aad Koster
- XIII 26-1-1979
Vondelweg 20
Dirk Spaling (v)
Michiel Eldering (s)
Frans Oostrum (p ; in praktijk Peter Verbeet)
Ben Franken
Eric Bezemer
Hans Houweling

- XIV 1-2-1980
Vondelweg 20 (met ingang van 7-11-1980 Coolsestraat 94)
Eric Bezemer (v)
Anita van Bokhoven (s)
Bert van Kruijssen (p ; in praktijk Peter Verbeet)
Fred van Odijk
Dirk Spaling
- XV 16-1-1981
Coolsestraat 94 (met ingang van 11-9-1981 Westersingel 18)
Peter Evegaars (v)
Jerry Groenewegen (s)
Fred van Odijk (p ; in praktijk Frans Stein)
Jan Hoen
Evert-Jan Schenkelaars
Anjo Draaisma
- XVI 22-1-1982
Westersingel 18
Evert-Jan Schenkelaars (v)
Jan Hoen (s)
Eddie Molenaar (p ; teruggetreden in augustus 1982)
Cor Blom
Raymonde Padmos
Peter Evegaars
Frans Stein (p ; toegetreden in augustus 1982)
- XVII 14-1-1983
Westersingel 18 (met ingang van 7-10-1983 Dirk Smitstraat 76)
Aart Hollaar (v)
Paul Coppoolse (s)
Kees Wisse (p)
Hans Pols (teruggetreden in juni 1983)
André Broekhuizen (toegetreden in juli 1983)
Adje Erkelens
Cor Blom
Peter Verhees } ('bestuurshulpen')
Bas Bosschaart }
- XVIII 17-2-1984
Dirk Smitstraat 76 (met ingang van 29-12-1984 Westersingel 18)
Jos Heeneman (v ; tussentijds teruggetreden)
Ron Janssen (s)
Coen Honig (p)
Mirjam Berkelouw (teruggetreden in september 1984)
Remko van Leeuwen
Marjo Emeis
André Steffens (v ; na terugtreden Jos Heeneman)
Hans van den Berg (teruggetreden in mei 1984)
Frank Jansen (tussentijds teruggetreden)
René van Krimpen (toegetreden in september 1984)

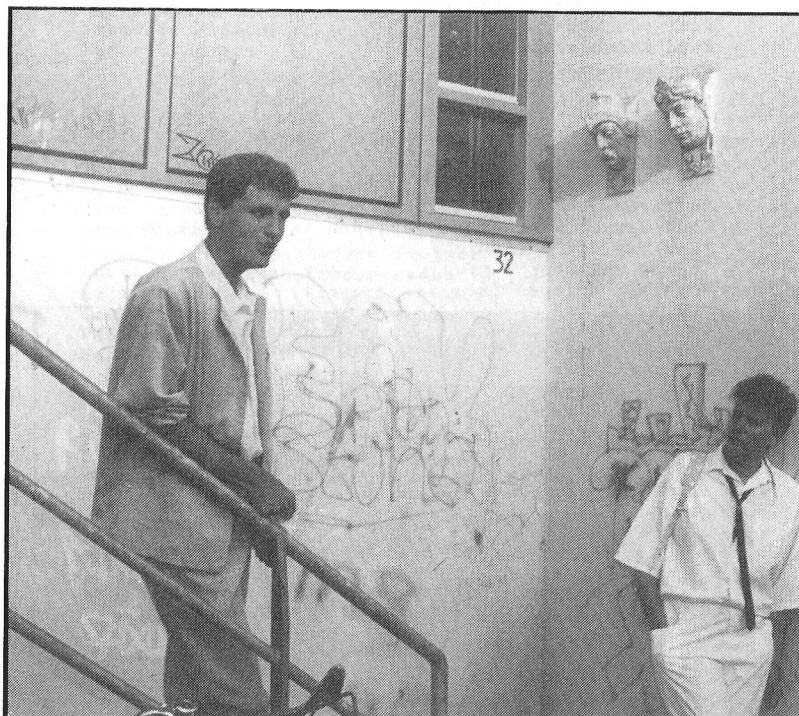
- XIX 15-2-1985
Westersingel 18 (met ingang van 20-6-1986 Josephstraat 32)
Ron Janssen (v ; teruggetreden in augustus 1985)
René van Krimpen (s ; vanaf augustus v)
Casper van der Werf (p ; teruggetreden in mei 1985)
Roel de Kieft (teruggetreden in augustus 1985)
Jacob van de Vorm (s ; vanaf augustus)
Marjo Emeis ('bestuurshulp')
Wouter den Haan (p ; toegetreden in mei 1985)
- XX 6-10-1986
Josephstraat 32
Remko van Leeuwen (v)
René van Krimpen (s)
Peter Zwaal (p)
André Steffens
Martin Heida
Geert-Jan Kremer
Marcel Ruizendaal (teruggetreden in oktober 1986)
- XXI 11-6-1987
Josephstraat 32
Onno de Zwart (v)
Bart van Hoogstraten (s)
Rudi van Schadewijk (p)
Rud Remmerswaal
Bas Bosschaart
- XXII 11-2-1988
Josephstraat 32
Onno de Zwart (v)
Bart van Hoogstraten (s ; teruggetreden in april 1988)
Rudi van Schadewijk (p)
Rud Remmerswaal (teruggetreden in april 1988)
Theo van der Heyden
Ingrid van Loo
René van Krimpen (s ; vanaf april)

Bestuur Kascontrole-commissieleden

VI	Rob Hoek en Henk Yap/Fred Oosterwolde
VII	Walter Lunenburg en Fred Oosterwolde
VIII	John van Eijmeren en ?
IX	Wim Groothuyzen, Arie Lievaart en Salomon Slier
X	Peter Gorissen, Wim Groothuyzen en Arie Lievaart
XI	Jan Heerema, Henk van Leur en Peter Verbeet
XII	John van Eijmeren, Peter Gorissen en Wim Groothuyzen
XIII	John van Eijmeren, Marc Fonville en Henk van Leur
XIV	Jacob Boetje, Eric Bruinsma en John van Eijmeren
XV	John van Eijmeren en Peter Verbeet
XVI	Eddie Molenaar en Peter Verbeet
XVII	Theo Egellie en Frans Stein/Jan Heerema
XVIII	Paul Coppoolse en Kees Wisse
XIX	Coen Honig en Kees Wisse
XX	Hans van Hagen en André Koster
XI	Jeroen van Overvoorde en Nico Plat

Twee namen gescheiden door een schuine streep geeft aan dat de eerste persoon zijn mandaat tussentijds heeft opgegeven ten gunste van de tweede persoon.

Het is ondoenlijk een compleet overzicht te geven van alle werkgroepen die zich de afgelopen twintig jaar met de gang van zaken op Apollo hebben bemoeid. Sommige werkgroepen, zoals sport en toneel, waren slechts korte tijd actief en bleven daarna nog een poosje in naam bestaan. Andere werkgroepen werden met het oog op bepaalde activiteiten in het leven geroepen en daarna automatisch weer opgeheven (flipofes, tentoonstelling, huisvesting). Vermeldenswaard zijn ook de werkgroepen die poogden bepaalde categorieën Apollo-bezoekers te bereiken, zoals de werkgroep vrouwen (1980: Anita van Bokhoven en Marjolein Gerritsen; 1982: Raymonde Padmos), de werkgroep biseksualiteit (1981-1983: Guus Enning en Rosa van Feggelen) en de werkgroep seksuele minderheden voor pedo- en transseksuelen en travestieten (1985: Ron Jansen). Een werkgroep die ook nooit echt van de grond is gekomen is programmaplanning/activiteiten, zaken die doorgaans op de schouders van de gezamenlijke bestuursleden terechtkwamen. Hieronder zijn de namen opgesomd van de coördinatoren van de meest hardnekkige Apollo-werkgroepen, te weten bar, introductie, publiciteit, voorlichting en Vijgeblad. Aangezien de laatstgenoemde werkgroep inmiddels is opgeheven en voorlichting, in naam een gezamenlijke COC - Apollo werkgroep, de laatste jaren hoofdzakelijk door het COC wordt bemand en bevrouwd, lijkt het erop dat Apollo zich heeft teruggetrokken op een aantal kernactiviteiten. Tevens zijn hieronder de namen opgesomd van achtereenvolgende archivariissen, bibliothecarissen en ledenadministrateurs.

Introductie

De werkgroep 'Apollo binnen de muren' uit 1975 geldt als voorloper van de huidige werkgroep introductie. Het moge echter duidelijk zijn dat Apollo altijd al aan introductie heeft gedaan: aanvankelijk was dit vooral een bestuurstaak, in latere jaren werden leden van de bargroep belast met de introductie.

1980: Eric Bezemer
 1981: Fedia Jacobs
 1982: Fedia Jacobs
 1983: Rolf Hoekwater
 1984: René Angenent
 1985: René Angenent
 1986: André Steffens
 1987: André Steffens, Ruud Remmerswaal
 1988: Ruud Remmerswaal, Ingrid van Loo

Voorlichting

De voorlichting op scholen is in de jaren zeventig door het COC - Rotterdam ter hand genomen. Namens Apollo hebben echter ook een aantal mensen zitting in deze voorlichtingsgroep gehad.

1979: Dirk Spaling
 1980: Rob Hoek
 1981: Rob Hoek
 1982: Rob Hoek
 1983: Rob Hoek

Vanaf 1984 is Apollo niet meer bij de coördinatie van voorlichtingsactiviteiten betrokken.

Bar

Ongetwijfeld bestaat de bargroep net zo lang als Apollo. Onduidelijk is echter wie de coördinatie van het bar-gebeuren voor zijn of haar rekening nam. Aangenomen mag worden dat dit in de begintijd van Apollo een bestuurs-taak was.

1979: Rob Spros
 1980: Rob Spros, Ron van Leen
 1981: Henk Nuyten, Kees van Heiningen
 1982: Ton Koloos, Ton Los
 1983: Ton Los, Cor van Zundert, Casper van der Werf
 1984: Jerry Groenewegen, Frank Jansen, Rob Stoop
 1985: Coen Honig, Arno Harpe
 1986: Arno Harpe, Geert-Jan Kremer
 1987: Geert-Jan Kremer, Bas Bosschaart
 1988: Theo van der Heyden, Rudi van Schadewijk

Publiciteit

De werkgroep 'Apollo buiten de muren' uit 1975 geldt als voorloper van de huidige werkgroep publiciteit.

1980: Kees Waaldijk
 1981: Fred van Odijk
 1982: Hans van Hagen
 1983: Hans van Hagen
 1984: André Koster
 1985: André Koster, André Steffens
 1986: André Steffens
 1987: André Steffens, Bas Bosschaart
 1988: Theo van der Heyden

Vijgeblad

Nadat 'Lulpraet', een gezamenlijk informatiebulletin van N.V.S.H., COC, R.S.W.H., Apollo, Dolle Mina en Man-vrouw-maatschappij, een vroege dood was gestorven - er verschenen slechts twee nummers in april en mei 1970 - werd eind 1970 door Apollo een 'jaarblad' uitgegeven. Het zou bij incidentele uitgaven blijven. Van november 1975 tot en met januari 1979 werd verder acht maal een knipselkrant uitgegeven. Het eerste Vijgeblad verscheen in april 1979.

1979: Dirk Spaling
 1980: Eric Le Coultré
 1981: Peter Evegaars
 1982: Raymonde Padmos
 1983: Ronald Pattenier, Adje Erkelens
 1984: Peter Verhees, Leo Enzlin, Remko van Leeuwen
 1985: Remko van Leeuwen
 1986: Remko van Leeuwen
 1987: Remko van Leeuwen
 1988: Remko van Leeuwen

Inmiddels is het Vijgeblad opgehouden te bestaan. Vanuit het Vijgeblad is echter de stoot gegeven tot oprichting van het regionale homojongerentijdschrift Expresso.

Bibliotheek

De oudste boeken in de bibliotheek doen vermoeden dat op de Vondelweg (vanaf 1 december 1972) met deze activiteit is begonnen. Boeken werden waarschijnlijk door het bestuur aangeschaft en voor de uitlending werd waarschijnlijk een beroep gedaan op de barman of -vrouw. Vanaf 1980 kent Apollo een bibliothecaris.

1980: Guus Enning
 1981: Guus Enning
 1982: Guus Enning
 1983: Guus Enning, Hans Pols, André Broekhuizen
 1984: Hans van den Berg, René Lexmond, André Steffens
 1985: André Steffens
 1986: André Steffens, Peter Zwaal
 1987: Peter Zwaal
 1988: Peter Zwaal

Archief

Tot en met 1979 werd het archief waarschijnlijk door de secretaris bijgehouden.
 1980: Henk van Leur
 1981: Henk van Leur
 1982: Henk van Leur
 1983: Frans Stein
 1984: Mirjam Berkelouw
 1985: Mirjam Berkelouw
 1986: Mirjam Berkelouw
 Vanaf 1987 verblijft het archief in het pand Josephstraat 32.

Ledenadministratie

1980: Dirk Spaling
 1981: Anjo Draaisma, Peter Evegaars, Frans Stein
 1982: Frans Stein
 1983: Frans Stein, Aart Hollaar
 1984: Bas Bosshaart, Remko van Leeuwen
 1985: Remko van Leeuwen, Jacob van de Vorm
 1986: Jacob van de Vorm
 Vanaf 1986 behoort de ledenadministratie tot het takenpakket van de secretaris van Apollo. ●

Rotterdam!

Ik ben het zat!!
 dat gekanker op mijn stad
 je kan er niets beleven
 te weinig homokroegen
 en meer van zulk geleuter
 ga alsjeblieft weg
 naar een andere stad
 dan horen wij dat geouwesekshostess
 tenminste niet meer!

...

Verantwoording

Foto's: André Koster (p. 17, 38, 50, 74 en 76);
 Rob van Katwijk (p. 26) en Rick Keus (p. 73).

Krantenknijsels: Het Vrije Volk 30 april 1971 (p. 16); De Havenloods 30 januari 1973 (p. 32-33); Quod Novum 27 september 1978 (p. 63); Trouw 10 maart 1988, Het Vrije Volk 10 maart 1988, De Volkskrant 12 maart 1988 en Trouw 15 maart 1988 (p. 68); Rotterdams Stadsblad 15 maart 1988 en NRC Handelsblad 25 maart 1988 (p. 69).

Gedichten: Jong? Homo? Apollo!!! (p. 2) door Peter Zwaal (1986); 1 op 10 (p. 17) door Ronald de Waal (1987); Speelgroet (p. 17) door Ron Mooser (1980); Dag lieve dagdromers... (p. 37) door Fred van Odijk (1983); Met jou (p. 51) door Nick Weiler (1982); Subcultuur (p. 51) door Casper van der Werf (1984); Rotterdam! (p. 78) door Monique Kers (1982). Deze gedichten zijn op twee na allen eerder in het Vijgeblad gepubliceerd. Jong? Homo? Apollo!!! (Peter Zwaal) is nooit eerder gepubliceerd, Speelgroet (Ron Mooser) is overgenomen uit het gastenboek bij de Apollo-tentoonstelling 'Zó zijn, en zo...' (1980).

Strip: Jan-Willem, een jongen van 17 (p. 54-57) door Martin Hogeweg verscheen in 1977 als Apollo-affiche.

Dank is verschuldigd aan: Leny van de Bent-Roymans (Hantumeruitburen), Wil van Berge Henegouwen (Rotterdam), Henk Branderhorst (Doorn), Jan Dees (Rotterdam), Evelien Evenhuis (N.I.S.S.O., Utrecht), Leo-Dirk Keus, Albert Joolen, Kees Moerman, Salomon Slier en Rosemary Majoor (allen Rotterdam), die bereidwillig materiaal afstonden en/of inlichtingen konden verschaffen zonder welk dit boek niet tot stand zou zijn gekomen.